

Projekt

Wersja 21.05.2015 r.

**Wieloletni program współpracy rozwojowej
na lata 2016-2020**

Spis treści

I.	Wstęp	3
II.	Kontekst globalny	5
III.	Cele i priorytety polskiej współpracy rozwojowej	8
IV.	Priorytety tematyczne w krajach priorytetowych	12
V.	Pomoc humanitarna	31
VI.	Edukacja globalna	33
VII.	Wolontariat Polska Pomoc	34
VIII.	Partnerzy dwustronnej współpracy rozwojowej	35
IX.	Współpraca z UE, ONZ, bankami rozwoju i OECD	36
X.	Współpraca z sektorem prywatnym	41
XI.	Ewaluacja i monitoring	42
XII.	Działania informacyjne i promocyjne	43
XIII.	Ramy finansowe na lata 2016-2020	43
XIV.	Zasady współpracy rozwojowej	43
XV.	Formy współpracy rozwojowej	47

I. Wstęp

Zgodnie z zapisami ustawy o współpracy rozwojowej z dnia 16 września 2011 r.¹ współpraca rozwojowa realizowana jest na podstawie Wieloletniego programu współpracy rozwojowej. Ustawa określa współpracę rozwojową, jako ogół działań podejmowanych przez organy administracji rządowej w celu udzielania państwom rozwijającym się i ich społeczeństwom pomocy rozwojowej, pomocy humanitarnej oraz realizację działań w zakresie edukacji globalnej na rzecz podniesienia świadomości i zrozumienia problemów i współzależności globalnych.

Polska współpraca rozwojowa realizowana jest w oparciu o zasady przestrzegania praw człowieka, rządów prawa i dobrego rządzenia, które gwarantują uwolnienie odpowiedniego potencjału społecznego oraz zapewniają nieodwracalność procesu zrównoważonego rozwoju.

Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2016 – 2020 jest dokumentem rządowym, obejmującym całość Oficjalnej Pomocy Rozwojowej (ang. Official Development Assistance, ODA) i stanowi kontynuację Programu wieloletniego współpracy rozwojowej na lata 2012-2015. W nowym Programie uwzględniono wyzwania stojące przed polskim systemem współpracy rozwojowej dotyczące zarówno zmian zachodzących w skali światowej (kończy się realizacja Milenijnych Celów Rozwoju², trwa dyskusja nad agendą po 2015 r.), jak i regionalnej (przyspieszenie transformacji w krajach Partnerstwa Wschodniego, w tym sytuacja na Ukrainie). Zaproponowane zmiany w Programie mają również na celu dalsze wzmocnienie skuteczności i efektywności polskiej współpracy rozwojowej.

Program precyzuje cele, obszary tematyczne i geograficzne polskiej współpracy rozwojowej oraz określa jej podstawowe zasady i formy udzielania pomocy za pośrednictwem instrumentów współpracy bilateralnej i wielostronnej. Program został opracowany z uwzględnieniem analiz dokumentów strategicznych, potrzeb i kierunków rozwoju krajów partnerskich. Przy opracowaniu Programu wykorzystano zarówno doświadczenia wynikające z wdrażania Programu wieloletniego na lata 2012-2015, planów rocznych, jak również doświadczenia interesariuszy polskiej współpracy rozwojowej, tj. przedstawicieli organów administracji rządowej i innych instytucji administracji centralnej, partnerów społecznych, czy sektora prywatnego. Program uwzględnia ponadto w swoich założeniach wnioski z prac Rady Programowej Współpracy Rozwojowej³ oraz inicjatywy Unii Europejskiej i innych międzynarodowych donatorów aktywnych w krajach priorytetowych polskiej pomocy.

¹ Dz.U. 2011 nr 234 poz. 1386 z późn. zm.

² Milenijne Cele Rozwoju (ang. MDGs, Millennium Development Goals)

³ Na mocy ustawy o współpracy rozwojowej, przy Ministrze Spraw Zagranicznych ustanowiona została Rada Programowa Współpracy Rozwojowej. Rada jest organem opiniodawczo-doradczym. Do jej zadań należy w szczególności: przedstawianie propozycji dotyczących priorytetów geograficznych i tematycznych współpracy rozwojowej, opiniowanie projektów programu wieloletniego współpracy rozwojowej i planów rocznych, opiniowanie rocznych sprawozdań z realizacji przez organy administracji rządowej zadań z zakresu współpracy rozwojowej oraz projektów dokumentów rządowych związanych ze współpracą rozwojową.

Program opisuje działania na rzecz państw będących na liście beneficjentów oficjalnej pomocy rozwojowej Komitetu Pomocy Rozwojowej Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (DAC OECD). Ujęcie celów i priorytetów współpracy rozwojowej w perspektywie średniookresowej ma służyć zwiększaniu skuteczności i koncentracji polskiej pomocy, co jest zgodne, m.in., z zaleceniami OECD i dokumentami UE (m.in. „Agenda for Change”, Globalne Partnerstwo na rzecz Efektywności Współpracy Rozwojowej). W Programie wieloletnim na lata 2016-2020, w porównaniu do poprzedniego wieloletniego programu, ograniczona została liczba krajów priorytetowych oraz priorytetów tematycznych. Uwzględniono przy tym przewagę komparatywne Polski.

W Programie znajduje się odniesienie do umiejscowienia polskiej współpracy rozwojowej w ramach UE oraz do wielostronnego wymiaru współpracy, w tym obecności Polski w międzynarodowych agendach. Program bierze również pod uwagę wspólne programowanie UE.

Program obejmuje okres pięciu lat i będzie podlegał jednemu śródkresowemu przeglądowi. Na podstawie Programu Ministerstwo Spraw Zagranicznych opracowywać będzie plany roczne. Program może ulegać modyfikacjom wynikającym w szczególności ze zmiany sytuacji społeczno-politycznej w danym kraju/regionie, przyjęciem nowych rozwiązań legislacyjnych, rozwojem współpracy w ramach Unii Europejskiej, a także w wyniku analizy wniosków przeglądu śródkresowego. Modyfikacja Programu wymaga akceptacji Rady Ministrów.

Działania w ramach Programu będą finansowane ze środków rezerwy celowej budżetu państwa przeznaczonej na współpracę rozwojową, ze środków MSZ oraz ze środków innych organów administracji rządowej świadczących współpracę rozwojową.

II. Kontekst globalny

1. Zmieniający się świat

Dzięki prowadzonej na świecie współpracy na rzecz rozwoju, poczyniono znaczne postępy w dążeniu do wyeliminowania skrajnego ubóstwa i głodu. W skali globalnej, już w 2010 r. spełniony został najbardziej podstawowy z Milenijnych Celów Rozwoju, dotyczący zmniejszenia liczby ludności na świecie żyjącej w skrajnym ubóstwie (MDG 1). Niestety, w niektórych regionach świata MDG 1 nie zostanie zrealizowany. W wartościach bezwzględnych liczba ludności żyjąca w skrajnym ubóstwie w momencie realizacji MDG 1 nadal wynosiła 1,2 miliarda a około 842 miliony ludzi na świecie nadal doświadcza głodu lub niedożywienia. Problem ten dotyczy przede wszystkim krajów Afryki Subsaharyjskiej.

Kryzys finansowy na świecie spowodował zmianę w sposobie myślenia o działaniach na rzecz rozwoju. Obok wysokości udzielanej pomocy, równie ważna – a nawet ważniejsza – jest jej jakość i efektywność wykorzystania środków oraz osiągnane rezultaty.

Oficjalna Pomoc Rozwojowa będzie miała nadal kluczowe znaczenie dla rozwoju krajów najbardziej dotkniętych ubóstwem (ang. Least developed countries, LDCs). ODA stanowi w wielu miejscach na świecie istotną część budżetów państw rozwijających się i jest kluczowa z punktu widzenia zapewnienia podstawowych usług (np. funkcjonowania sektorów takich jak edukacja czy ochrona zdrowia).

Poza ODA, coraz istotniejszymi źródłami rozwoju stają się środki finansowe niezaliczane do pomocy rozwojowej. Są to oficjalne transfery finansowe do krajów rozwijających się niemające charakteru grantów, środki pochodzące ze źródeł prywatnych kierowane głównie do krajów o średnim dochodzie (ang. middle-income countries, MICs) w formie zagranicznych inwestycji bezpośrednich (ang. Foreign Direct Investments, FDIs), fundusze powiernicze pozwalające na inwestycje kapitałowe w sektor prywatny, przekazy od pracowników migrujących, środki z fundacji prywatnych i korporacji, środki finansowe przekazywane przez nowych donatorów, spoza krajów rozwiniętych (głównie przez BRICS⁴).

Za coraz istotniejszy sposób pobudzania rozwoju, uznaje się obecnie mobilizację krajowych, publicznych zasobów finansowych krajów rozwijających się. Zgodnie z szacunkami międzynarodowych instytucji finansowych oraz koncepcją określania polityki rozwojowej suwerennie przez każde państwo, to w polityce rozwojowej oraz systemach finansowych i gospodarkach samych państw rozwijających się leży największy potencjał do generowania rozwoju. Odpowiedzialność państw donatorów skupiać się będzie w coraz większym stopniu na współtworzeniu sprzyjających warunków (w polityce handlowej, w tworzeniu systemu monitoringu przepływu kapitału, w przekazywaniu doświadczeń budowy wydajnych systemów podatkowych, w walce z korupcją, unikaniem opodatkowania i praniem pieniędzy)

⁴ BRICS – Brazylia, Rosja, Indie, Chiny, RPA.

pozwalających państwom rozwijającym się na budowę efektywnych instytucji, systemów podatkowych i na zapobieganie nielegalnemu wypływowi środków.

Skupiska ludności najbardziej dotknięte problemem biedy znajdują się w MICs. Kraje te często są jednocześnie biorcami i dawcami pomocy rozwojowej. Są to państwa, które osiągnęły znaczną pozycję w świecie w kontekście postępu politycznego, gospodarczego i intelektualnego. Kreują one obraz rozwoju stający się wzorem dla krajów Globalnego Południa. W związku z tym, gospodarki wschodzące powinny starać się wspierać ubogie państwa w dążeniach do realizacji uzgodnionych na forum międzynarodowym celów związanych z realizacją przyszłej agendy post-2015, w tym przez udzielanie ODA. Z drugiej strony państwa rozwinięte, w tym Polska powinny dążyć do utrzymania wsparcia na rzecz tych krajów, by zapewnić im dostęp do wiedzy i środków niezbędnych do kontynuacji reform i niwelowania różnic w poziomach rozwoju.

Wydarzenia w bliskim sąsiedztwie Unii Europejskiej pokazują, jak ważne jest dalsze zaangażowanie społeczności międzynarodowej, w tym Polski, w zapewnienie stabilności i wsparcie transformacji w państwach sąsiadujących z UE. W szczególności kraje, które podpisały Umowy Stowarzyszeniowe z UE, przewidujące utworzenie pogłębionych i całościowych stref wolnego handlu, będą wymagały wsparcia w przeprowadzeniu kluczowych reform i w zbliżeniu do standardów europejskich. Uwarunkowania geopolityczne a także wspólnota doświadczeń z państwami objętymi inicjatywą Partnerstwa Wschodniego powodują, że zajmują one szczególne miejsce w polskiej współpracy rozwojowej. Działając na forum UE, Polska będzie dążyć do pogłębiania relacji politycznych i gospodarczych z najbliższymi sąsiadami UE.

Z powodu postępujących zmian klimatu czy zmieniających się warunków geopolitycznych, przewiduje się, że społeczność międzynarodowa będzie musiała się zmierzyć z kryzysami humanitarnymi spowodowanymi przez naturę lub człowieka, dotyczącymi coraz większą liczbę ludności. Polska będzie aktywnie uczestniczyć w działaniach mających na celu niwelowanie skutków katastrof i kryzysów oraz dążyć do wzmocnienia zdolności państw partnerskich do radzenia sobie z nimi.

2. Agenda post 2015

Współpraca rozwojowa w latach 2016-2020 będzie realizowana zgodnie z nową, globalną agendą rozwojową, przyjętą na lata 2015-2030 podczas Szczytu Szefów państw i rządów w Nowym Jorku we wrześniu 2015 r. Podejmowane działania będą służyły realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju (ang. Sustainable Development Goals, SDGs), mającymi stanowić kontynuację Milenijnych Celów Rozwoju (ang. MDGs), których okres obowiązywania zakończy się w 2015 r. Przyszłe Cele Zrównoważonego Rozwoju mają uwzględniać wymiar ekonomiczny, społeczny i środowiskowy zrównoważonego rozwoju, tj. eliminację ubóstwa, zapewnienie trwałości środowiska naturalnego oraz zapewnienie zrównoważonej konsumpcji i produkcji. Będą miały wielowymiarowy, uniwersalny i globalny charakter,

co oznacza, że będą dotyczyły niemal wszystkich obszarów życia i wszystkich krajów. Program transformacji międzynarodowej agendy rozwojowej jest kontynuacją procesu zapoczątkowanego na Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Zrównoważonego Rozwoju w Rio de Janeiro w czerwcu 2012 r. (Rio+20) i przyjętego tam dokumentu „The Future we Want”⁵. Polska bierze udział w pracach nad nową Agendą rozwojową po 2015 r.

Polskie zobowiązania finansowe na rzecz współpracy rozwojowej w latach 2016-2020 będą odzwierciedlały wyniki negocjacji Trzeciej Międzynarodowej Konferencji na rzecz finansowania rozwoju w Addis Abebie⁶. Zgodnie z [miejsce na deklarację polityczną], Polska będzie dążyć do osiągnięcia politycznego zobowiązania [miejsce na potencjalne zobowiązanie 0,33% DNB na ODA do 2030 r.]

[miejsce na aktualny opis spodziewanego wyniku negocjacji w Addis Abebie, w Nowym Jorku]

⁵ dok. A/RES/66/288

⁶ 13 - 16 lipca 2015 r.

III. Cele i priorytety polskiej współpracy rozwojowej

1. Nadrzędne cele polskiej współpracy rozwojowej

Nadrzędnym celem polskiej współpracy rozwojowej jest wspieranie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego krajów rozwijających się i ich społeczeństw, podejmowanie działań zmierzających do redukcji ubóstwa, poprawy stanu zdrowia ludności, podnoszenie poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych ludności, wsparcie procesów demokratyzacyjnych i reform państwa, budowa nowoczesnych instytucji państwowych, promocja praw człowieka oraz wsparcie społeczeństwa obywatelskiego.

Polska współpraca rozwojowa jest częścią polskiej polityki zagranicznej, wpisuje się w unijną i globalną politykę rozwojową, w tym wsparcie realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDGs). Polska współpraca rozwojowa przyczynia się ponadto do poszerzenia wiedzy o współzależnościach globalnych między światem rozwiniętym i rozwijającym się wśród polskich obywateli.

2. Priorytety tematyczne

Priorytety tematyczne polskiej współpracy rozwojowej stanowią odpowiedź na potrzeby rozwojowe krajów priorytetowych. Wybór priorytetów tematycznych oparty jest na zachowaniu spójności z narodowymi i sektorowymi strategiami rozwoju tych państw. Planowane działania wpisują się w wysiłki społeczności międzynarodowej w zakresie dalszej redukcji ubóstwa na świecie oraz zapewnienia inkluzyjnego i zrównoważonego rozwoju, opartego na poszanowaniu zasad demokracji, praw człowieka i dobrego rządzenia. Przy wyborze uwzględniono również doświadczenia z realizacji Wieloletniego programu współpracy rozwojowej 2012-2015 oraz podziału pracy z innymi międzynarodowymi donatorami. Priorytetowe obszary tematyczne to dziedziny, które dzięki dotychczasowemu zaangażowaniu polskiej współpracy rozwojowej stały się specjalizacją i uznaną marką polskiej aktywności na świecie. Przekazując wsparcie, Polska korzystać będzie z przewag komparatywnych wynikających z polskich doświadczeń oraz wiedzy, zdolności i umiejętności interesariuszy polskiej współpracy rozwojowej.

W priorytety tematyczne będą wpisywały się działania z zakresu współpracy rozwojowej realizowane przez organy administracji rządowej ze środków, których są dysponentami. Zgodnie z art. 8 ustawy o współpracy rozwojowej⁷ organ jest obowiązany do uzgodnienia założeń wydatkowanych tych środków z ministrem właściwym do spraw zagranicznych. Minister właściwy do spraw finansów publicznych realizuje zadania z zakresu pomocy rozwojowej po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw zagranicznych (zgodnie z art. 9 ustawy o współpracy rozwojowej).

⁷ Dz.U. 2011 nr 234 poz. 1386 z późn. zm.

Polska współpraca rozwojowa koncentrować się będzie na wspieraniu następujących priorytetów tematycznych:

- **dobre rządy** – w szczególności rozwój regionalny, w tym wzmocnienie samorządu, decentralizacja; sektor bezpieczeństwa publicznego; wzmocnienie kompetencji i zdolności administracji publicznej; wzmocnienie rządów prawa i zwalczanie korupcji oraz zbliżenie prawa i instytucji do standardów UE i innych standardów międzynarodowych, dostęp do rzetelnej i obiektywnej informacji, niezależność mediów,
- **demokracja i prawa człowieka** – w szczególności demokratyczny proces wyborczy; prawa człowieka i swobody obywatelskie; wzmocnienie organizacji społeczeństwa obywatelskiego, dialog społeczny,⁸
- **kapitał ludzki** – w szczególności poprawa jakości opieki zdrowotnej; edukacja na wysokim poziomie; stypendia i edukacja obywatelska; integracja społeczna osób z grup zagrożonych wykluczeniem,
- **przedsiębiorczość i sektor prywatny** – w szczególności konkurencyjność i innowacyjność małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP); przedsiębiorczość, szczególnie kobiet i młodzieży; kształcenie i szkolenie zawodowe; zaangażowanie polskich instytucji i przedsiębiorstw w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu (ang. CSR, Corporate Social Responsibility),
- **rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich** – w szczególności bezpieczeństwo żywnościowe; wydajność i konkurencyjność produkcji rolnej; dostęp do rynków zbytu; wykorzystanie nowoczesnych technologii w rolnictwie; modernizacja infrastruktury lokalnej,
- **ochrona środowiska** – w szczególności odnawialne źródła energii; efektywność energetyczna; zarządzanie gospodarką wodną; gospodarka odpadami; zapobieganie skutkom klęsk żywiołowych; promocja zrównoważonego rozwoju; przeciwdziałanie skutkom zmian klimatu; ochrona zasobów naturalnych.

3. Priorytety geograficzne

Działania polskiej współpracy rozwojowej w latach 2016-2020 będą skoncentrowane na mniejszej liczbie priorytetów geograficznych i tematycznych względem Wieloletniego programu współpracy rozwojowej na lata 2012-2015. Zakładanym efektem koncentracji wsparcia będzie uzyskanie większej, niż dotychczas efektywności i siły oddziaływania polskiej współpracy rozwojowej w ramach posiadanych zasobów finansowych i organizacyjnych.

Wybór nowych priorytetów geograficznych został oparty na pięciu kryteriach (potrzeby rozwojowe, wdrażanie współpracy rozwojowej, współpraca dwustronna, spójność

⁸ Zadania wpisujące się w priorytet tematyczny demokracja i prawa człowieka oraz dobre rządy będą zlecane Fundacji Solidarności Międzynarodowej.

z działaniami UE i bezpieczeństwo), w ramach których dokonano analizy sytuacji i potrzeb rozwojowych poszczególnych krajów, ewaluacji oraz oceny doświadczeń i wniosków z realizacji dotychczasowego programu wieloletniego. Zwrócono ponadto uwagę na potrzebę zapewnienia większej koordynacji i spójności polskiej pomocy z działaniami społeczności międzynarodowych donatorów, jak i wspólnego programowania UE. W kontekście współpracy dwustronnej oceniono stan obecnych stosunków politycznych i gospodarczych oraz perspektywy ich rozwoju w czasie obowiązywania Programu.

W Wieloletnim programie współpracy rozwojowej na lata 2016-2020, priorytetowymi krajami będzie łącznie jedenaście krajów, tj. pięć krajów w Partnerstwie Wschodnim:

- **Armenia,**
- **Białoruś,**
- **Gruzja,**
- **Mołdawia,**
- **Ukraina,**

oraz sześć krajów w Afryce, Azji i na Bliskim Wschodzie:

- **Etiopia,**
- **Kenia,**
- **Mjanma,**
- **Palestyna,**
- **Senegal,**
- **Tanzania.**

Wybór krajów priorytetowych polskiej pomocy jest zgodny z geograficznymi kierunkami zaangażowania polskiej polityki zagranicznej.

W przypadku Afganistanu i Tunezji, które były krajami priorytetowymi w Wieloletnim programie współpracy rozwojowej na lata 2012-2015, zastosowany zostanie mechanizm przejściowy. Jego celem będzie stopniowe wygaszanie dotychczasowych działań w perspektywie maksymalnie dwóch lat, tj. do końca 2017 r. Mechanizm ten pozwoli na wypełnienie przez Polskę podjętych zobowiązań.

W stosunku do pozostałych krajów biorców pomocy ODA, znajdujących się na liście Komitetu Pomocy Rozwojowej (DAC) OECD - w tym krajów, które przestały być krajami priorytetowymi - polska pomoc będzie mogła być udzielana m.in. za pośrednictwem polskich placówek zagranicznych, Fundacji Solidarności Międzynarodowej lub przez wpłaty do międzynarodowych organizacji, agend wyspecjalizowanych systemu NZ oraz na rzecz międzynarodowych funduszy celowych.

4. Zagadnienia przekrojowe

Przy realizacji programów, projektów i działań rozwojowych polskiej współpracy rozwojowej, poniższe zagadnienia będą uwzględniane przekrojowo na wszystkich etapach planowania i wdrażania projektu. Oznacza to, że przy opracowaniu koncepcji projektu należy wziąć pod uwagę **poszanowanie praw człowieka**, zastosowanie zasad **dobrego rządzenia**, potencjalny, nieneutralny (pozytywny bądź negatywny) wpływ działania na **równość płci** wśród osób, na które projekt będzie oddziaływał, oraz na **środowisko przyrodnicze i klimat**.

5. Inicjatywy flagowe

A. Akademia Administracji Publicznej Partnerstwa Wschodniego

Akademia Administracji Publicznej Partnerstwa Wschodniego została powołana podczas polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej. Celem programu jest wzmocnienie administracji rządowej w państwach Partnerstwa Wschodniego przez organizację specjalistycznych szkoleń dla urzędników administracji publicznej. Służy on kształtowaniu w tych krajach profesjonalnej kadry urzędniczej, stanowiącej zaplecze eksperckie niezbędne do wdrażania zasad demokratycznego państwa prawa i nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy.

B. Centrum Informacyjne dla Władz Lokalnych w Mołdawii

Misją Centrum jest wsparcie mołdawskich władz lokalnych, organizacji pozarządowych i grup inicjatywnych w działalności na rzecz wzmocnienia demokracji lokalnej, w tym zwłaszcza absorpcji środków pomocowych oraz budowania partnerstw z instytucjami z Polski i innych krajów UE. Podstawą do działalności Centrum Informacyjnego dla Władz Lokalnych w Ialoveni w Mołdawii stanowi Memorandum of Understanding podpisane przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego i Budownictwa Mołdawii oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP. Prowadzenie Centrum zostało powierzone Fundacji Solidarności Międzynarodowej.

C. Programy stypendialne

Program stypendialny im. Stefana Banacha, Program Stypendialny im. Ignacego Łukasiewicza i inne programy stypendialne są istotnym instrumentem polityki zagranicznej. Umożliwiają one zagranicznym studentom zdobycie wykształcenia i umiejętności, często niedostępnych w ich krajach. Dzięki pobytowi w Polsce, osoby te mogą ponadto poznać tutejszą kulturę, język i zwyczaje, a także nawiązać kontakty, które będą procentowały w ich dalszym życiu zawodowym. Tym samym polityka stypendialna przyczynia się do budowania potencjału społeczno-gospodarczego krajów partnerskich.

IV. Priorytety tematyczne w krajach priorytetowych

Program określa priorytety w ramach działań podejmowanych przez MSZ i partnerów MSZ finansowanych ze środków MSZ oraz z rezerwy celowej budżetu państwa przeznaczonej na współpracę rozwojową. Działania podejmowane przez organy administracji rządowej ze środków, których dysponentem jest MSZ, mogą być podejmowane w sześciu priorytetach tematycznych polskiej współpracy rozwojowej.

1. Kraje Partnerstwa Wschodniego

ARMENIA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Armenii koncentrować się będzie na wspieraniu dobrego rządzenia oraz kapitału ludzkiego.

1) Dobre rządzenie:

Dla realizacji celów Budowy potencjału administracji publicznej i organizacji społeczeństwa obywatelskiego istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- wzrost kompetencji kadry administracji publicznej na szczeblu centralnym i lokalnym w zakresie wdrożenia reform kluczowych dla kraju.
- wzmocnienie organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

Prowadzone lub przygotowywane obecnie w Armenii reformy ujęte w Strategii Rozwoju na lata 2014-2025 pokazują, że usprawnienie administracji jest dla rządu jednym z zagadnień priorytetowych. W zakres planowanych zmian wchodzi reformy administracji publicznej, w tym rozwój i profesjonalizacja służby cywilnej, poprawa zarządzania finansami publicznymi, budowa samorządności i walka z korupcją. Sektor publiczny wymaga przemian dla zapewnienia stabilnego funkcjonowania państwa i odpowiedniego poziomu usług dla obywateli. We wsparciu działań rządu Armenii w dostosowaniu administracji publicznej do współczesnych standardów europejskich, ze względu na podobne uwarunkowania systemowe, doświadczenia Polski z okresu transformacji ustrojowej mogą okazać się przydatne.

Wsparcia wymaga również promowanie zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego w życie publiczne Armenii a docelowo zwiększenie wpływu społeczeństwa na kształt polityki państwa. Aktywność organizacji społecznych może być katalizatorem zmian w administracji publicznej opartej na zasadach przejrzystości, zaufania społecznego i odpowiedzialności.

2) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów Poprawy jakości świadczonych usług społecznych oraz wsparcia integracji społecznej osób z grup zagrożonych wykluczeniem istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- lepszy dostęp do usług społecznych osób z grup zagrożonych wykluczeniem;
- zwiększona integracja społeczna osób z grup zagrożonych wykluczeniem.

Rozwój społeczny jest jednym z priorytetów Strategii Rozwoju Armenii na lata 2014-2025. Wykluczenie społeczne jest, obok bezrobocia w obszarach miejskich, jednym z najważniejszych czynników powodujących biedę wśród mieszkańców Armenii. Do szczególnie narażonych grup należą uchodźcy wewnątrzni, samotne matki oraz mniejszości narodowe i etniczne. Przejawy dyskryminacji są szczególnie widoczne w przypadku dzieci w wieku szkolnym pochodzących z grup zagrożonych wykluczeniem. Wykluczenie społeczne ma również znaczący wpływ na migrację ludności, zarówno wewnętrzną, jak i do państw europejskich.

Wsparcia wymagają działania na rzecz aktywizacji i włączenia do życia społecznego i gospodarczego osób z grup marginalizowanych.

BIAŁORUŚ

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Białorusi koncentrować się będzie na wspieraniu: kapitału ludzkiego, dobrego rządzenia oraz przedsiębiorczości i sektora prywatnego.

1) Kapitał ludzki

Dla realizacji celu Poprawy integracji społecznej osób z grup zagrożonych wykluczeniem istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- lepszy dostęp do usług społecznych osób z grup zagrożonych wykluczeniem;
- zwiększona integracja społeczna osób z grup zagrożonych wykluczeniem;
- poprawa funkcjonowania ośrodków dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem;

Przed Białorusią stoją wyzwania natury społecznej i gospodarczej dotyczące integracji osób należących do grup zagrożonych wykluczeniem. Jednym z celów polityki socjalnej rządu Białorusi jest redukcja biedy wśród grup szczególnie wrażliwych, jak np. osób niepełnosprawnych, samotnych rodziców czy osób w podeszłym wieku. Osoby należące do grup zagrożonych wykluczeniem napotykają trudności w dostępie do edukacji i rynku pracy. Poziom zatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych pozostaje bardzo niski, a osoby niezatrudnione są objęte ograniczoną opieką. Wsparcia wymaga również budowanie świadomości na temat równości szans oraz praw i potrzeb osób z grup zagrożonych wykluczeniem. Należy dążyć do stworzenia osobom zagrożonym wykluczeniem możliwości aktywnego udziału w życiu gospodarczym i społecznym kraju.

2) Dobre rządzenie

Do realizacji celów Dostęp społeczeństwa do rzetelnej i obiektywnej informacji oraz rozwój regionalny istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększenie dostępu społeczeństwa do rzetelnej i obiektywnej informacji;
- wsparcie rozwoju regionalnego.

Spółeczeństwo obywatelskie na Białorusi wymaga wsparcia zarówno w zakresie dostępu do informacji, jak i budowania własnej zdolności do uczestniczenia w debacie publicznej i procesach decyzyjnych w państwie. Niezależne media i dziennikarze będą stanowić jedną z docelowych grup współpracy rozwojowej w zakresie budowania społeczeństwa obywatelskiego.

Rozwój regionalny stanowi coraz częściej identyfikowaną potrzebę władz lokalnych. Przy uwzględnieniu lokalnych uwarunkowań w ramach Programu podjęte zostaną działania mające na celu przekazanie doświadczeń z zakresu tworzenia koncepcji rozwoju regionów, przygotowywania planów regionalnych, efektywnego wykorzystania zasobów lokalnych, m.in. przez wsparcie turystyki.

3) Przedsiębiorczość i sektor prywatny

Dla realizacji celów Wzmocnienia lokalnego sektora prywatnego oraz rozwoju przedsiębiorczości istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększona przedsiębiorczość na obszarach wiejskich i w małych miastach,
- lepszy dostęp do wysokiej jakości kształcenia i szkolenia zawodowego.

Siedemdziesiąt procent białoruskiej gospodarki jest własnością państwa, a rola sektora prywatnego, zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw, pozostaje ograniczona. Rolnictwo jest istotną dziedziną gospodarki i handlu, jednak przewiduje się, że jego udział w tworzeniu PKB spadnie do około 5% po 2015 r., co oznacza, że część pracowników będzie poszukiwała zatrudnienia w sektorze pozarolniczym.

Przy uwzględnieniu istniejących obecnie dysproporcji w poziomie rozwoju między stolicą a pozostałymi miejscowościami, należy postrzegać wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, w tym małych i średnich przedsiębiorstw, jako istotny instrument wsparcia działań rozwojowych. Środkiem do osiągnięcia tego celu powinny stać się wysiłki na rzecz budowania wykwalifikowanej siły roboczej, m.in. przez prowadzenie szkoleń zawodowych.

GRUZJA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Gruzji koncentrować się będzie na wspieraniu dobrego rządzenia oraz kapitału ludzkiego.

1) Dobre rządzenie:

Dla realizacji celów Budowy potencjału administracji publicznej i organizacji społeczeństwa obywatelskiego istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- wzrost zdolności instytucjonalnych administracji publicznej na szczeblu centralnym i lokalnym w zakresie wdrożenia kluczowych reform wynikających z Umowy Stowarzyszeniowej UE – Gruzja, DCFTA oraz innych reform istotnych dla Gruzji;
- wzmocnienie zdolności administracji publicznej w zakresie zapobiegania i reagowania w sytuacji klęsk żywiołowych.

Wśród planowanych reform wymienić należy profesjonalizację służby cywilnej, zapewniającej szeroko dostępne i przejrzyste usługi na każdym poziomie administracji publicznej, jak również decentralizację władzy publicznej.

Polska sukcesywnie wspiera procesy modernizacyjne zachodzące w administracji Gruzji, w tym zwłaszcza w kontekście wdrażania przez nią Umowy Stowarzyszeniowej z UE. Zgodnie z Agendą Stowarzyszeniową, dialog i współpraca w zakresie samorządności mają dotyczyć wzmacniania stabilności, niezależności i efektywności instytucji gwarantujących demokrację, rządy prawa i poszanowanie praw człowieka przez wdrażanie strategii decentralizacyjnej w zgodzie z „Kartą samorządu lokalnego” Rady Europy oraz reform administracyjnych. Istotnym warunkiem powodzenia decentralizacji jest odpowiednio wysoki poziom świadomości społeczeństwa na temat istoty zachodzących i planowanych zmian oraz ich celów.

Warunki naturalne i rozwój cywilizacyjny sprawiają, że ludność Gruzji jest w coraz większym stopniu narażona na skutki klęsk żywiołowych. Zapewnianie bezpiecznych warunków życia jest podstawą rozwoju społecznego i gospodarczego. W związku z przeprowadzoną w 2014 roku restrukturyzacją służb ratowniczych w Gruzji i utworzeniem nowego, jednolitego systemu ratownictwa i ochrony ludności, wzrosły potrzeby związane ze szkoleniem, wyposażeniem i zarządzaniem tymi służbami. Gruzja jest otwarta na czerpanie z europejskich wzorców w zakresie bezpieczeństwa publicznego, czego przejawem był udział w programie PPRD-East, mającym na celu zbliżanie krajów Partnerstwa Wschodniego do Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności.

2) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów Poprawy jakości świadczonych usług społecznych oraz wsparcia integracji społecznej osób z grup zagrożonych wykluczeniem istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- lepszy dostęp do usług społecznych osób z grup zagrożonych wykluczeniem;
- lepsza integracja społeczna osób z grup zagrożonych wykluczeniem.

Zgodnie z danymi statystycznymi z 2013 roku, około 37% populacji Gruzji było zagrożone wykluczeniem społecznym bądź biedą. Jednym z najważniejszych czynników generujących nierówności społeczne jest znaczna liczba uchodźców wewnętrznych (ang. internally displaced persons, IDPs). Do najważniejszych problemów dotyczących na co dzień uchodźców wewnętrznych w Gruzji należą przede wszystkim trudności z adaptacją w nowym miejscu osiedlenia, charakteryzującym się trudnymi warunkami życia i wysokim poziomem bezrobocia. Jednocześnie społeczeństwo gruzińskie nie jest świadome sytuacji IDPs. Szczególnego wsparcia wymagają znajdujące się wśród IDPs osoby starsze, niepełnosprawni i inne osoby wymagające dodatkowej opieki.

W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się ponadto osoby niepełnosprawne, do potrzeb których m.in. nie jest przystosowana istniejąca infrastruktura, młodzież wiejska i pochodząca z mniejszych miejscowości, a także dzieci w wieku przedszkolnym, pozbawione dostępu do odpowiedniej opieki i programów edukacyjnych.

MOŁDAWIA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Mołdawii koncentrować się będzie na wspieraniu dobrego rządzenia oraz rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich.

1) Dobre rządzenie:

Dla realizacji celu Budowy potencjału administracji publicznej istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- wzrost zdolności instytucjonalnych administracji publicznej na szczeblu centralnym i lokalnym w zakresie wdrożenia kluczowych reform wynikających z Umowy Stowarzyszeniowej UE – Mołdawia, DCFTA oraz innych reform istotnych dla Mołdawii;
- zwiększenie dostępu mołdawskich małych i średnich przedsiębiorstw do rynków europejskich.

W związku z podpisaniem Umowy Stowarzyszeniowej EU-Mołdawia, mołdawska administracja publiczna podlega reformom zarówno na szczeblu centralnym, jak i samorządowym. Ich podstawowym celem jest zbliżenie Mołdawii do standardów UE w takich obszarach, jak transparentność i wydajność administracji publicznej.

Modernizacja i wzmocnienie administracji na szczeblu lokalnym jest ponadto kluczowe dla realizacji innego celu rządu Mołdawii – wzmocnienia gospodarki na obszarach wiejskich.

Jednym z głównych beneficjentów umowy DCFTA będzie sektor MŚP. Obecnie przedsiębiorstwa mołdawskie charakteryzują się niską konkurencyjnością i innowacyjnością; wg. szacunków jedynie 5-10% spośród nich jest zdolnych do funkcjonowania na rynku międzynarodowym. Mołdawia potrzebuje także działań służących wsparciu w zwiększeniu eksportu do państw UE, między innymi dzięki spełnieniu wymogów i norm unijnych, jak również dzięki zwiększeniu zdolności przedsiębiorstw do konkurencji z producentami z krajów unijnych.

2) Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich

Dla realizacji celów Wzmocnienia źródeł dochodów gospodarstw rolnych, poprawy dostępu do infrastruktury i usług na obszarach wiejskich oraz rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększone dochody gospodarstw rolnych;
- zwiększony poziom dostępu do odpowiedniej infrastruktury oraz usług w sektorze rolnym;
- zwiększony udział dochodów gospodarstw z działalności pozarolniczej.

Rolnictwo stanowi tradycyjnie ważny dział gospodarki Mołdawii. To największy sektor, który zatrudnia połowę wszystkich pracujących. Wytwarza jedną czwartą całego PKB kraju oraz generuje 2/3 eksportu. Przejście z gospodarki planowanej centralnie do rynkowej okazało się być dużym wyzwaniem dla wszystkich dotychczasowych rządów Mołdawii. Chociaż efekty prywatyzacji sektora rolnego i spożywczego są już widoczne, to nadal konieczna jest poprawa wydajności i konkurencyjności, przy zachowaniu dbałości o środowisko naturalne. Szczególnej uwagi wymagają działania na rzecz dywersyfikacji rynku pracy na obszarach wiejskich i zahamowania emigracji pracowników.

UKRAINA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Ukrainy koncentrować się będzie na wspieraniu dobrego rządzenia oraz kapitału ludzkiego.

1) Dobre rządzenie:

Dla realizacji celów Budowy potencjału administracji publicznej i organizacji społeczeństwa obywatelskiego istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- wzrost kompetencji kadry administracji publicznej na szczeblu centralnym i lokalnym w zakresie wdrożenia kluczowych reform wynikających z Umowy Stowarzyszeniowej UE – Ukraina oraz innych reform istotnych dla Ukrainy;

- wzrost zaangażowania społeczeństwa obywatelskiego na rzecz reform;
- wzmocnienie reformy samorządowej;
- wzmocnienie zdolności w zakresie zapobiegania, redukowania ryzyka i reagowania w sytuacjach nadzwyczajnych.

Powyższe propozycje zgodne są z celami wskazanymi w „Strategii zrównoważonego wzrostu Ukrainy do 2020 r.⁹”, zatwierdzonej w styczniu 2015 r. przez Prezydenta Ukrainy, oraz z Europejską Agendą Reform UE-Ukraina.

Promowanie dobrego rządzenia i rządów prawa leży u podstaw współpracy między UE i Ukrainą, stały się one również priorytetami Agendy Stowarzyszeniowej. Reformy sektora administracji publicznej są istotne nie tylko dla zapewnienia sprawnego funkcjonowania państwa, ale przyczynią się również do redukcji korupcji i zbudowania korzystnego otoczenia dla biznesu i inwestycji. Społeczeństwo obywatelskie ma do odegrania znaczącą rolę w tym obszarze, sprawując społeczny nadzór nad reformami i angażując się we wdrażanie samorządności. Poprawę skuteczności administracji publicznej we wdrażaniu reform i ograniczenie korupcji można osiągnąć, między innymi, przez rozwój kompetencji kadr instytucji publicznych i promowanie dobrych praktyk administracyjnych.

Kolejnym, po profesjonalizacji służby cywilnej, celem reform jest dążenie do przeprowadzenia skutecznej decentralizacji i wzmocnienia samorządności przez budowanie lokalnych zdolności do skutecznego i przejrzystego zarządzania z poziomu regionalnego.

Jednym z istotnych obszarów wymagających poprawy zarówno na szczeblu centralnym, jak i na poziomie lokalnym, jest zdolność Ukrainy do zapobiegania i reagowania na klęski żywiołowe i sytuacje nadzwyczajne oraz zarządzanie kryzysowe. Poddawany reformom system ratownictwa i ochrony ludności (od 2014 r. oparty na Państwowej Służbie Ratowniczej podległej Ministerstwu Spraw Wewnętrznych) wymaga dalszego dostosowania do współczesnych wyzwań bezpieczeństwa cywilnego.

Na skutek rozpoczętych w 2014 roku działań wojennych przeciwko Ukrainie, Państwowa Służba Ratownicza Ukrainy została postawiona przed nowym wyzwaniem udzielania systemowego wsparcia setkom tysięcy uchodźców wewnętrznych.

2) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów Poprawy jakości świadczonych usług społecznych oraz wsparcia integracji społecznej osób z grup zagrożonych wykluczeniem istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

⁹ Strategy for Sustainable Development "Ukraine-2020"

- lepszy dostęp do usług społecznych osób z grup zagrożonych wykluczeniem;
- zwiększona integracja społeczna osób z grup zagrożonych wykluczeniem.

W związku z trwającymi na terenie Ukrainy działaniami wojennymi, kraj ten boryka się z narastającym problemem uchodźców wewnętrznych (IDPs). Zgodnie z danymi władz ukraińskich oraz UNHCR, szacuje się, że od rozpoczęcia konfliktu około 20 tysięcy osób opuściło Krym, a ponad 1,2 mln obywateli opuściło wschodnie obwody Ukrainy. Uchodźcy są obecni na całym terytorium kraju. Zgodnie z danymi UN OCHA uciekinierzy z Krymu znaleźli schronienie w zachodnich obwodach Ukrainy, pozostała część IDPs przebywa na wschodzie kraju. Szacuje się, że tylko 30-40 tysięcy osób znalazło schronienie w ośrodkach przyjęcia uchodźców. Zgodnie z dostępnymi danymi, ponad 12% spośród ukraińskich uchodźców to dzieci, 4,2% to osoby z niepełnosprawnościami.

Szacuje się, że na Ukrainie około dwóch trzecich zdolnych do pracy osób z niepełnosprawnościami pozostaje bez pracy. Niepełnosprawność jest nadal stygmatyzowana a osoby niepełnosprawne doświadczają dyskryminacji, nie tylko w życiu zawodowym, ale także społecznym. Wciąż znaczącym problemem jest dostosowanie istniejącej i nowopowstającej infrastruktury do potrzeb osób z ograniczoną mobilnością.

W następstwie prowadzonych działań wojennych i migracji ludności, coraz większa liczba dzieci z niepełnosprawnościami trafia do sierocińców i zamkniętych instytucji opieki. Jednocześnie brakuje działań na rzecz zapewniania dzieciom opieki w rodzinach lub rodzinach zastępczych. Przy czym państwo ukraińskie zapewnia ograniczone wsparcie dla rodziców dzieci niepełnosprawnych.

2. Kraje Afryki Subsaharyjskiej, Azji Południowo-Wschodniej i Bliskiego Wschodu

ETIOPIA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Etiopii koncentrować się będzie na wspieraniu: kapitału ludzkiego, ochrony środowiska oraz przedsiębiorczości i sektora prywatnego.

1) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów Poprawa jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci oraz poprawy dostępu do wysokiej jakości edukacji na wszystkich poziomach kształcenia istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększenie dostępu do lepszej jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci;
- poprawa warunków i jakości nauczania na wszystkich poziomach kształcenia.

Według danych ONZ, Etiopia osiągnęła najszybszą na świecie poprawę wskaźników rozwoju społecznego między 2005 r. a 2010 r. W ciągu ostatnich dwóch dekad liczba dzieci zapisanych do szkół podstawowych wzrosła czterokrotnie, liczba osób z dostępem do czystej

wody wzrosła ponad dwukrotnie, a odsetek ludzi żyjących za mniej niż 1 dolara dziennie zmniejszył się z 60% do 36%. Mimo dużej poprawy wyzwaniem pozostaje edukacja i inne usługi społeczne niskiej jakości. Duża liczba osób nadal żyje poniżej granicy ubóstwa. Poziom śmiertelności matek jest jednym z najwyższych w Afryce (676 kobiet na każde 100 tysięcy żywych urodzeń). O ile niemal równa liczba chłopców i dziewcząt uczęszcza do szkół podstawowych, to wskaźnik ten spada na niekorzyść dziewcząt w szkołach średnich i wyższych. Dostęp do podstawowych usług społecznych, w szczególności dla grup zagrożonych wykluczeniem i mniejszości, pozostaje wciąż problemem.

2) Ochrona środowiska

Dla realizacji celów Ochrony zasobów naturalnych i promocji zrównoważonego rozwoju oraz łagodzenia negatywnych skutków zmian klimatu, w tym zapobieganie skutkom klęsk żywiołowych istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- poprawa zarządzania gospodarką wodną, w tym zwiększony dostęp do infrastruktury wodno-sanitarnej oraz promocja higieny;
- zwiększenie dostępu do odnawialnych źródeł energii;
- ograniczenie procesów wylesiania, pustynnienia czy degradacji gruntów;
- wzmocnienie zdolności w zakresie zapobiegania i reagowania w sytuacji klęsk żywiołowych.

Z uwagi na ukształtowanie terenu i klimat Etiopia jest ważnym centrum bioróżnorodności w Afryce. Jednakże ubóstwo, szybki wzrost demograficzny, złe zarządzanie zasobami oraz brak alternatywnych źródeł energii przyczyniają się do utraty różnorodności biologicznej i degradacji ekosystemów. Zasoby naturalne i systemy ekologiczne Etiopii są wrażliwe na zmiany warunków klimatycznych i nadmierną eksploatację. Skutki zmian klimatu są najsilniej odczuwane w rolnictwie, gdzie zatrudniona jest większość Etiopczyków i które stanowi podstawowe źródło ich utrzymania i bezpieczeństwa żywnościowego. Mimo dużych inwestycji w sieci wodociągów miejskich i wiejskich, kwestia zapewnienia dostępu do wody, urządzeń sanitarnych i higieny dla szybko rosnącej populacji pozostaje wyzwaniem. Jedynie 42% ludności obszarów wiejskich ma zapewniony dostęp do źródeł wody pitnej (2012 r.). Tereny leśne zajmują tylko 12% powierzchni Etiopii.

3) Przedsiębiorczość i sektor prywatny

Dla realizacji celów Wzmocnienia lokalnego sektora prywatnego oraz rozwoju przedsiębiorczości istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększona przedsiębiorczość, szczególnie wśród młodzieży i kobiet oraz nowe miejsca pracy;
- zwiększony dostęp do wysokiej jakości kształcenia technicznego i szkolenia zawodowego;
- zwiększona konkurencyjność, wydajność i innowacyjność grup producenckich, kooperatyw oraz spółdzielni pracy, zwłaszcza w sektorze rolno-spożywczym.

Etiopski sektor prywatny zdominowany jest przez sektor nieformalny, który charakteryzuje się niską produktywnością. Prywatne przedsiębiorstwa zatrudniają 5,8% siły roboczej i generują 2,7% PKB. Etiopia zaliczana jest do krajów, gdzie występują bariery dla prowadzenia działalności gospodarczej, co odzwierciedla niska pozycja kraju w międzynarodowych rankingach jak np. „Doing Business 2014” (132 lokata). Dla poprawy wydajności i konkurencyjności przedsiębiorstw niezbędna jest wykwalifikowana siła robocza. Tymczasem dostępność szkoleń zawodowych jest ograniczona, a ich jakość często niska. Młodzi Etiopczycy mają niewielkie możliwości podjęcia pracy zarobkowej. Tysiące absolwentów, którzy nie chcą wracać do rodzinnych gospodarstw, emigrują na tereny miejskie i podmiejskie w poszukiwaniu pracy. Każdego roku na rynek pracy wchodzi od 2 do 2,5 mln młodych osób. Przy dużym tempie wzrostu demograficznego stanowi to poważne wyzwanie. Rząd Etiopii wdrożył już wiele programów promowania i rozwoju przedsiębiorczości kobiet, które wciąż są głównie odpowiedzialne za prowadzenie gospodarstwa domowego. W prowadzeniu biznesu kobiety napotykają znacznie większe bariery niż mężczyźni. W obszarach miejskich bezrobocie wśród kobiet jest ponad dwa razy większe niż mężczyzn, a różnica płac przy wykonywaniu tej samej pracy wynosi około 50 procent.

TANZANIA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Tanzanii koncentrować się będzie na wspieraniu kapitału ludzkiego, ochrony środowiska oraz przedsiębiorczości i sektora prywatnego.

1) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów Poprawa jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci oraz poprawa dostępu do wysokiej jakości edukacji na wszystkich poziomach kształcenia istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększenie dostępu do lepszej jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci;
- poprawa warunków i jakości nauczania na wszystkich poziomach kształcenia.

Tanzania odniosła sukces w zakresie poprawy podstawowej infrastruktury i zwiększenia dostępu do edukacji oraz służby zdrowia na poziomie podstawowym. Tym niemniej postęp ten odbył się głównie kosztem spadku jakości świadczonych usług. W rezultacie uczniowie często opuszczają szkoły bez nabycia niezbędnych umiejętności. Aby poprawić poziom

edukacji konieczne są inwestycje mające na celu poprawę wyposażenia naukowo-dydaktycznego ośrodków czy podnoszenie kwalifikacji kadry nauczycielskiej. Problemem jest niski poziom usług medycznych, do czego przyczyniają się m.in. braki kadrowe i merytoryczne wśród personelu medycznego, ograniczony dostęp do podstawowych leków i słaba infrastruktura towarzysząca (np. drogi).

Sytuację w sektorach edukacji i służby zdrowia dodatkowo komplikuje szybki wzrost populacji w tempie 3% rocznie.

2) Ochrona środowiska

Dla realizacji celów Ochrony zasobów naturalnych i promocji zrównoważonego rozwoju oraz łagodzenia negatywnych skutków zmian klimatu, w tym zapobieganie skutkom klęsk żywiołowych istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- poprawa zarządzania gospodarką wodną, w tym zwiększony dostęp do infrastruktury wodno-sanitarnej oraz promocja higieny;
- zwiększenie dostępu do odnawialnych źródeł energii;
- ograniczenie procesów wylesiania, pustynnienia czy degradacji gruntów;
- wzmocnienie zdolności w zakresie zapobiegania i reagowania w sytuacji klęsk żywiołowych.

Tanzania jest krajem bogatym w zasoby przyrodnicze i bioróżnorodność. Stanowią one aktywa kraju, które powinny być zarządzane w sposób zrównoważony i efektywny, co pozostaje nadal wyzwaniem. Rozwój społeczno-gospodarczy wywiera coraz większą presję na zasoby naturalne Tanzanii, szczególnie w kontekście postępującego procesu urbanizacji i ekstensywnym modelu rozwoju rolnictwa. Dostęp do czystej wody oraz dobre praktyki sanitarne są niezbędne do promowania zdrowia i produktywności ludności. O ile dostęp do źródeł wody pitnej na obszarach miejskich uległ poprawie, o tyle na obszarach wiejskich poziom ten jest wciąż niezadawalający (44% w 2012 r.). Wzmocnienie zrównoważonego zarządzania ekosystemów leśnych jest konieczne w obliczu spadku poziomu zalesienia kraju (z 46% w 2005 r. do 36% w 2012 r.). Oprócz ochrony gleby i zasobów wodnych, poprawy na obszarach wiejskich wymaga również dostęp do odnawialnych źródeł energii. W odniesieniu do przeciwdziałania negatywnym skutkom zmian klimatu, działania na rzecz poprawy zdolności i koordynacji reagowania na klęski żywiołowe wymagają dalszego wzmocnienia.

3) Przedsiębiorczość i sektor prywatny

Dla realizacji celów Wzmocnienia lokalnego sektora prywatnego oraz rozwoju przedsiębiorczości istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększona przedsiębiorczość, szczególnie wśród młodzieży i kobiet oraz nowe miejsca pracy;
- zwiększony dostęp do wysokiej jakości kształcenia technicznego i szkolenia zawodowego;
- zwiększona konkurencyjność, wydajność i innowacyjność grup producenckich, kooperatyw oraz spółdzielni pracy, zwłaszcza w sektorze rolno-spożywczym.

W przeszłości wzrost gospodarczy w Tanzanii napędzały przede wszystkim wydatki publiczne i pomoc międzynarodowa. Obecnie w coraz większym stopniu wzrost generowany jest przez sektor prywatny, który dysponuje największym potencjałem do tworzenia nowych miejsc pracy. Oprócz poprawy otoczenia biznesu, klimatu inwestycyjnego czy infrastruktury, jedną z istotnych barier wzrostu, jaką napotyka sektor prywatny i szerzej cała tanzańska gospodarka jest niedostatek wykwalifikowanych pracowników. W tym względzie istnieje potrzeba poprawy systemu nauczania technicznego i szkoleń zawodowych we współpracy z sektorem prywatnym. Rozwojowi sektora prywatnego sprzyjać będzie ponadto rosnąca stopniowo klasa średnia. Pomimo dużego znaczenia dla tanzańskiej gospodarki, rolnictwo nie wykorzystuje w pełni swojego potencjału rozwoju. Wsparcia wymaga m.in. modernizacja i komercjalizacja podmiotów sektora prywatnego z obszaru agrobiznesu.

KENIA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Kenii koncentrować się będzie na wspieraniu kapitału ludzkiego, ochrony środowiska oraz przedsiębiorczości i sektora prywatnego.

1) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów Poprawa jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci oraz poprawy dostępu do wysokiej jakości edukacji na wszystkich poziomach kształcenia istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększenie dostępu do lepszej jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci;
- poprawa warunków i jakości nauczania na wszystkich poziomach kształcenia.

W ciągu ostatniej dekady Kenia poczyniła istotne postępy w zwiększeniu dostępu do edukacji na różnych etapach i liczby kształconych dzieci. Nadal jednak pozostaje wiele wyzwań w sferze edukacji, w tym głównie poprawa jakości edukacji, lepsze powiązanie systemu nauczania z potrzebami rynku pracy, edukacja specjalna czy przedszkolna. Prawie połowa ludności Kenii ma dostęp do podstawowych usług zdrowotnych znajdujących się w odległości do 5 km. Problemem pozostają duże różnice w dostępie do usług medycznych między obszarami wiejskimi i miejskimi oraz w trudno dostępnych miejscach. Opieka zdrowotna w zakresie zwalczania chorób zakaźnych, takich jak HIV-AIDS, gruźlicy i malarii uległa w Kenii znacznej poprawie. Do głównych wyzwań wciąż należą m.in.: wysoka śmiertelność

matek niemowląt, wysoki poziom niedożywienia dzieci do piątego roku życia czy niska liczba personelu medycznego w stosunku do liczby mieszkańców.

2) Ochrona środowiska

Dla realizacji celów Ochrony zasobów naturalnych i promocji zrównoważonego rozwoju oraz łagodzenia negatywnych skutków zmian klimatu, w tym zapobieganie skutkom klęsk żywiołowych istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- poprawa zarządzania gospodarką wodną, w tym zwiększony dostęp do infrastruktury wodno-sanitarnej oraz promocja higieny;
- zwiększenie dostępu do odnawialnych źródeł energii;
- ograniczenie procesów wylesiania, pustynnienia czy degradacji gruntów;
- wzmocnienie zdolności w zakresie zapobiegania i reagowania w sytuacji klęsk żywiołowych.

Co czwarty Kenijczyk zamieszkuje obszary suche i półpustynne, gdzie najsilniej odczuwa się skutki zmian klimatu. Nasilenie negatywnych skutków zmian klimatu powoduje postępująca degradacja gruntów wskutek m.in. nadmiernego wypasu bydła, wylesianie (tylko 6% powierzchni Kenii zajmują lasy) i szerokie wykorzystywanie biomasy jako źródła energii. Około 42% PKB Kenii i blisko 70% zatrudnienia pochodzi z sektorów gospodarki opartych na zasobach naturalnych, w tym rolnictwa, wody, energii, leśnictwa i turystyki. Spośród sektorów gospodarki to właśnie rolnictwo jest najbardziej wrażliwe na skutki zmian klimatu. W 2012 r. 18% populacji Kenii miało dostęp do energii elektrycznej w porównaniu do 14% w Tanzanii i 23% w Etiopii. Na obszarach wiejskich, tylko 5% populacji ma dostęp do energii elektrycznej. W miastach występują natomiast częste przerwy w dostawach. Mimo postępu odnotowanego w ostatnich latach, 82% gospodarstw miejskich i jedynie 55% gospodarstw wiejskich ma dostęp do źródeł wody pitnej (2012 r.). Dostęp do wody na potrzeby nawadniania i przemysłu wciąż pozostaje na niskim poziomie. W odniesieniu do przeciwdziałania negatywnym skutkom zmian klimatu, działania na rzecz poprawy zdolności i koordynacji reagowania na klęski żywiołowe wymagają dalszego wzmocnienia.

3) Przedsiębiorczość i sektor prywatny

Dla realizacji celów Wzmocnienia lokalnego sektora prywatnego oraz rozwoju przedsiębiorczości istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększona przedsiębiorczość, szczególnie wśród młodzieży i kobiet oraz nowe miejsca pracy;
- zwiększony dostęp do wysokiej jakości kształcenia technicznego i szkolenia zawodowego;

- zwiększona konkurencyjność, wydajność i innowacyjność grup producenckich, kooperatyw oraz spółdzielni pracy, zwłaszcza w sektorze rolno-spożywczym.

Sektor prywatny generuje 97% PKB Kenii i daje pracę 80% oficjalnie zatrudnionym. Wzrost przedsiębiorczości i wydajności małych i średnich przedsiębiorstw przełoży się na zwiększenie PKB i stworzy dodatkowe miejsca pracy. Potencjał rozwojowy sektora prywatnego w Kenii ogranicza wiele czynników, do których należą m.in. braki w infrastrukturze, korupcja, niekorzystne otoczenie biznesowe i brak wykwalifikowanych pracowników. Gospodarka Kenii nie jest w stanie wygenerować wystarczającej liczby miejsc pracy, aby wchłonąć młodych Kenijczyków, którzy co roku w liczbie około 800 tys. wchodzi na rynek pracy. Bezrobocie wśród młodzieży wynosi 25%. Słabe powiązania między sektorem prywatnym a szkolnictwem technicznym i zawodowym sprawiają, że młodzież ma braki w zakresie umiejętności i wiedzy potrzebnych na rynku pracy. Eksport rolny Kenii stanowią w blisko 90% surowe lub częściowo przetworzone produkty, co przekłada się na niewielkie dochody eksportowe z tytułu niskiej wartości dodanej towarów. Z tego powodu wsparcie powinno koncentrować się na poprawie dostępu do rynków, rozwoju łańcucha wartości i wzmocnieniu podmiotów i systemów producenckich oraz możliwości marketingowych produktów rolnych.

SENEGAL

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Senegalu koncentrować się będzie na wspieraniu kapitału ludzkiego, ochrony środowiska oraz przedsiębiorczości i sektora prywatnego.

1) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów Poprawa jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci oraz poprawy dostępu do wysokiej jakości edukacji na wszystkich poziomach kształcenia istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększenie dostępu do lepszej jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci;
- poprawa warunków i jakości nauczania na wszystkich poziomach kształcenia.

W Senegalu poziom ubóstwa ludności zamieszkującej obszary wiejskie wynosi 57,3%, natomiast w miastach 41,3%. W ostatnich pięciu latach nastąpił postęp w dostępie do edukacji podstawowej, wody pitnej oraz w walce z HIV/AIDS. Działania podjęte w ramach strategii rozwoju (Narodowa Strategia Rozwoju Gospodarczego i Społecznego 2013-2017) przyczyniły się do poprawy infrastruktury i dostępu do edukacji oraz opieki zdrowotnej. Poprawa nie jest jednak wystarczająca, jeśli chodzi o poziom nauczania i świadczenia usług medycznych. Podniesienie poziomu edukacji oraz opieki zdrowotnej wymaga szeregu działań, m.in. zwiększenia liczby nauczycieli, lekarzy i personelu medycznego (głównie na obszarach wiejskich), dalszych inwestycji infrastrukturalnych, podniesienia kwalifikacji pracowników edukacji i służby zdrowia, dostępności leków,

podręczników szkolnych. Działania te są niezbędne, biorąc pod uwagę sytuację demograficzną Senegalu, który notuje przyrost demograficzny w wysokości 2,8 % rocznie, a połowa jego populacji jest poniżej 20 roku życia.

2) Ochrona środowiska

Dla realizacji celów Ochrony zasobów naturalnych i promocji zrównoważonego rozwoju oraz łagodzenia negatywnych skutków zmian klimatu, w tym zapobieganie skutkom klęsk żywiołowych istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- poprawa zarządzania gospodarką wodną, w tym zwiększony dostęp do infrastruktury wodno-sanitarnej oraz promocja higieny;
- zwiększenie dostępu do odnawialnych źródeł energii;
- ograniczenie procesów wylesiania, pustynnienia czy degradacji gruntów;
- wzmocnienie zdolności w zakresie zapobiegania i reagowania w sytuacji klęsk żywiołowych.

W Strategii Rozwoju Gospodarczego i Społecznego 2013-2017 Senegalu (SNDES) w ramach jednego z celów głównych pt. Rozwój ludzki i zrównoważony rozwój, wskazany został cel szczegółowy pt. Ochrona środowiska i zarządzanie zasobami naturalnymi. Na ten cel składają się kwestie o charakterze horyzontalnym, oddziaływujące na inne sektory społeczno-gospodarcze, które determinują rozwój kraju. Proces rozwoju gospodarczego jest zintegrowany z zarządzaniem zasobami naturalnymi. W strategii wskazuje się m.in. na potrzebę: uwzględniania kwestii ochrony środowiska w politykach sektorowych państwa, systematycznej ewaluacji skutków zmian klimatycznych na ekosystemy i polityki sektorowe, wzmocnienia zdolności w dziedzinie ochrony środowiska i zarządzania zasobami naturalnymi (również na szczeblu lokalnym) oraz promocji „zielonej gospodarki” i ograniczania negatywnego wpływu związanego z rozwojem produkcji rolnej na środowisko. Ministerstwo Rolnictwa i Ministerstwo Środowiska Senegalu uzgodniły konieczność integracji kwestii związanych ze środowiskiem do polityki rolnej. Celem jest ograniczenie negatywnego wpływu użytkowania urządzeń sanitarnych na środowisko naturalne.

3) Przedsiębiorczość i sektor prywatny

Dla realizacji celów Wzmocnienia lokalnego sektora prywatnego oraz rozwoju przedsiębiorczości istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększona przedsiębiorczość, szczególnie wśród młodzieży i kobiet oraz nowe miejsca pracy utworzone na obszarach wiejskich;
- zwiększony dostęp do wysokiej jakości kształcenia technicznego i szkolenia zawodowego;

- zwiększona konkurencyjność, wydajność i innowacyjność grup producenckich, kooperatyw oraz spółdzielni pracy, zwłaszcza w sektorze rolno-spożywczym.

Rozwój sektora prywatnego, w tym wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw jest istotnym czynnikiem wzrostu i dobrobytu kraju. Inwestycje w sektor prywatny dają dodatkowe korzyści w postaci tworzonych nowych miejsc pracy i ograniczania bezrobocia. Podnoszą również poziom innowacyjności i konkurencyjności gospodarki. W rankingu łatwości prowadzenia biznesu „Doing Business 2014” Senegal zajął odległe 161 miejsce. Mimo zainicjowanych przez rząd Senegalu reform, brak jest znaczących sukcesów w dziedzinie ułatwień dla firm w dostępie do kredytów, nie skróciły się też procedury związane z zakładaniem i rejestracją nowych firm. Oprócz poprawy otoczenia biznesu czy dostępu do usług finansowych, jedną z istotnych barier wzrostu sektora prywatnego jest niedostatek wykwalifikowanych pracowników. W tym względzie istnieje potrzeba poprawy systemu nauczania technicznego i szkoleń zawodowych we współpracy z sektorem prywatnym.

MJANMA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Mjanmy koncentrować się będzie na wspieraniu kapitału ludzkiego oraz przedsiębiorczości i sektora prywatnego.

1) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów Poprawa jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci oraz poprawy dostępu do wysokiej jakości edukacji na wszystkich poziomach kształcenia oraz wsparcie integracji społecznej osób z grup zagrożonych wykluczeniem istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększenie dostępu do lepszej jakości opieki zdrowotnej matek i dzieci;
- poprawa warunków i jakości nauczania na wszystkich poziomach kształcenia.
- zwiększony dostęp do usług społecznych osób z grup zagrożonych wykluczeniem.

Mjanma ma jeden z najniższych wskaźników rozwoju społecznego w regionie Azji Południowo-Wschodniej. W 2010 r. wskaźnik ubóstwa wynosił 37%. Wśród krajów ASEAN, Mjanma ma najniższą średnią długość życia i drugi najwyższy wskaźnik umieralności niemowląt i dzieci. Blisko 23% dzieci poniżej piątego roku życia ma niedowagę. W 2011 r. poziom inwestycji publicznych w ochronie zdrowia i edukacji w Mjanmie był jednym z najniższych na świecie (mniej niż 1 % PKB). Na obszarze kraju występują duże różnice w poziomie ubóstwa i rozwoju między obszarami miejskimi i wiejskimi, zwłaszcza w sferze zatrudnienia, dostępu do opieki zdrowotnej i edukacji. Do głównych przeszkód w dostępie do podstawowych usług socjalnych należą m.in.: trudno dostępny teren, zły stan infrastruktury oraz konflikty o podłożu kulturowo-religijnym. Dodatkowym ograniczeniem dla najuboższych są bariery natury finansowej. Dzieci i matki, które stanowią około 60%

populacji w największym stopniu negatywnie odczuwają brak dostępnej, wysokiej jakości opieki zdrowotnej. Biorąc pod uwagę, że większość biednej ludności Mjanmy mieszka na obszarach wiejskich, poprawa dostępu do podstawowych usług na tych terenach jest kluczowa dla redukcji ubóstwa i poprawy warunków życia.

2) Przedsiębiorczość i sektor prywatny

Dla realizacji celów Wzmocnienia lokalnego sektora prywatnego oraz rozwoju przedsiębiorczości istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększona przedsiębiorczość, szczególnie wśród młodzieży i kobiet oraz nowe miejsca pracy;
- zwiększony dostęp do wysokiej jakości kształcenia technicznego i szkolenia zawodowego;
- zwiększona konkurencyjność, wydajność i innowacyjność grup producenckich, kooperatyw oraz spółdzielni pracy, zwłaszcza w sektorze rolno-spożywczym.

Szkolnictwo techniczne i zawodowe jest w Mjanmie słabo rozwinięte. Współpraca administracji z sektorem prywatnym w tym zakresie jest niedostateczna. Tematyka szkoleń w małym stopniu nawiązuje do rzeczywistego zapotrzebowania na rynku pracy. Około miliona młodych ludzi kończy co roku edukację szkolną, a tylko około 10% z nich ma dostęp do różnego rodzaju szkoleń zawodowych. W rolnictwie zatrudnionych jest obecnie 70% siły roboczej. Szanse na rozwój prywatnej przedsiębiorczości stanowią zapoczątkowane reformy gospodarcze, wzrost zagranicznych inwestycji bezpośrednich oraz planowana integracja z ASEAN. Powyższe czynniki będą tworzyć w przyszłości popyt na wykwalifikowaną siłę roboczą. Z tego względu koniecznym jest udzielenie wsparcia na rzecz zwiększenia możliwości zatrudnienia oraz wzmocnienia edukacji zawodowej.

PALESTYNA

Polska współpraca rozwojowa na rzecz Palestyny koncentrować się będzie na wspieraniu kapitału ludzkiego, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich oraz przedsiębiorczości i sektora prywatnego.

1) Kapitał ludzki

Dla realizacji celów Poprawa dostępu do wysokiej jakości edukacji na wszystkich poziomach kształcenia, szczególnie edukacji przedszkolnej oraz wsparcie integracji społecznej osób z grup zagrożonych wykluczeniem istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- poprawa warunków i jakości nauczania na wszystkich poziomach kształcenia.
- zwiększony dostęp do edukacji przedszkolnej;
- zwiększony dostęp do usług społecznych osób z grup zagrożonych wykluczeniem.

W przypadku Palestyny, z uwagi na niewielki obszar kraju i małą ilość surowców naturalnych, edukacja stanowi podstawę budowania kapitału ludzkiego. Mimo poprawy wskaźników ilościowych (np. dostęp do edukacji podstawowej na poziomie 94% w grupie wiekowej 6-15 lat), obszarami wymagającymi szczególnej uwagi pozostają edukacja przedszkolna i edukacja osób ze specjalnymi potrzebami. Według danych, jedynie około 33% dzieci korzysta z edukacji przedszkolnej, głównie z powodu ograniczonej liczby przedszkoli w mniejszych i trudno dostępnych społecznościach. W przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami istnieje potrzeba podniesienia poziomu skolaryzacji na poziomie podstawowym. Wśród dzieci niepełnosprawnych w wieku szkolnym edukację podstawową pobiera jedynie 45%. Z kolei w szkołach wyższych zapisanych jest około 30% studentów. Poza edukacją również opieka medyczna i rehabilitacja osób ze specjalnymi potrzebami wymaga większej uwagi ze strony palestyńskich władz i donatorów międzynarodowych.

2) Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich

Dla realizacji celów Poprawy bezpieczeństwa żywnościowego na obszarach wiejskich oraz zwiększenia wydajności i konkurencyjności sektora agrobiznesu istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększone dochody i wzmocnione bezpieczeństwo żywnościowe gospodarstw rolnych;
- zwiększona konkurencyjność, wydajność i innowacyjność grup producenckich, kooperatyw oraz spółdzielni rolniczych;
- zwiększony dostęp do rynków zbytu, uzyskanie wyższej jakości produktów oraz wyższej wartości dodanej w łańcuchu wartości;

Mimo spadku udziału w PKB z poziomu 13% (w 1994 r.) do blisko 5,6%, rolnictwo pozostaje ważnym sektorem gospodarki Palestyny. Pełni kluczową rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego, generowania dochodów ludności i rozwoju sektora prywatnego. Dla około 15% Palestyńczyków stanowi podstawowe źródło utrzymania. Zatrudnienie w rolnictwie znajduje 11,5% siły roboczej. W 2011 r. funkcjonowało w Palestynie około 105 tys. gospodarstw rolnych. W 2012 r. 34% gospodarstw domowych odczuwało brak bezpieczeństwa żywnościowego. Rozwój sektora i wzrost produkcji rolnej ogranicza wiele czynników, w tym izraelska okupacja części terytoriów palestyńskich, która utrudnia dostęp do gruntów ornych i źródeł wody. Trwający konflikt izraelsko-palestyński ogranicza ponadto swobodę przepływu towarów/osób z/do Palestyny. Bariery fizyczne (izraelskie punkty kontroli) i administracyjne (przepisy i procedury) w handlu z Palestyną utrudniają dostęp lokalnych producentów i towarów rolnych do zagranicznych rynków. Do trudnej sytuacji w rolnictwie przyczyniają się ponadto m.in.: niska produktywność, złe wykorzystywanie zasobów naturalnych, niski poziom edukacji rolniczej i rosnące uzależnienie od importu.

3) Przedsiębiorczość i sektor prywatny

Dla realizacji celów Wzmocnienia lokalnego sektora prywatnego oraz rozwoju przedsiębiorczości istotne jest osiągnięcie poniższych rezultatów:

- zwiększona przedsiębiorczość, szczególnie wśród młodzieży i kobiet oraz utworzone nowe miejsca pracy;
- polepszony dostęp do wysokiej jakości kształcenia technicznego i szkolenia zawodowego młodzieży i kobiet, zwłaszcza we Wschodniej Jerozolimie.

Wzrost gospodarczy, jaki miał miejsce w ostatnich latach w Palestynie nie przyniósł poprawy na rynku pracy i nie był w stanie zatrzymać wzrostu bezrobocia. Słaba gospodarka, która pozostaje wrażliwa na czynniki polityczne, jest niemal w całości uzależniona od izraelskiej gospodarki i międzynarodowej pomocy. Aktywizacja sektora prywatnego jest niezbędna dla poprawy stanu finansów publicznych i wejścia palestyńskiej gospodarki na ścieżkę zrównoważonego rozwoju. Bezrobocie w Palestynie wynosi 27%, a wskaźnik zatrudnienia ludności kształtuje się na poziomie 44,5%. W najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy znajdują się młodzież i kobiety. Poziom bezrobocia wśród absolwentów wyższych uczelni wynosi 31%. Młodzi Palestyńczycy coraz częściej rozważają emigrację z przyczyn ekonomicznych. Procent aktywnych zawodowo kobiet wynosi 18%, podczas gdy u mężczyzn blisko 70%. Wysoki przyrost naturalny (2,9%) i duży odsetek populacji w wieku 15-29 lat (30%) stanowią wyzwanie dla rynku pracy.

V. Pomoc humanitarna

Zgodnie z ustawą o współpracy rozwojowej, pomoc humanitarna to pomoc polegająca w szczególności na zapewnieniu pomocy, opieki i ochrony dla ludności, która została poszkodowana w wyniku konfliktów zbrojnych, klęsk żywiołowych lub innych kryzysów humanitarnych spowodowanych przez naturę lub człowieka.

Polska pomoc humanitarna udzielana jest zgodnie z Europejskim Konsensusem w sprawie Pomocy Humanitarnej, określonymi w nim zasadami Dobrego Świadczenia Pomocy Humanitarnej (ang. Good Humanitarian Donorship), a także z innymi międzynarodowymi wytycznymi, określonymi m.in. przez Organizację Narodów Zjednoczonych czy Unię Europejską. Zasady te wynikają z międzynarodowego prawnego dorobku humanitarnego i obejmują m.in. niezależność, bezstronność, neutralność i humanitaryzm. Określają one zasady współpracy z różnymi podmiotami sektora humanitarnego przy zachowaniu właściwych tym instytucjom kompetencji.

Biorąc pod uwagę doświadczenia z udzielania pomocy humanitarnej w latach 2012-2015, ze względu na specyficzny charakter pomoc humanitarna będzie realizowana:

- niezależnie od priorytetów geograficznych określonych przez Wieloletni program Współpracy Rozwojowej na lata 2016-2020,
- w ramach wybranych obszarów:
 - zdrowie i żywienie;
 - schronienie;
 - edukacja i opieka społeczna;
 - wczesna odbudowa po wystąpieniu katastrof (ang. early recovery).

Pomoc humanitarna będzie udzielana w odpowiedzi na apele ogłaszane przez państwo potrzebujące pomocy humanitarnej bądź organizacje międzynarodowe w odniesieniu do kryzysów nagłych, ale także przedłużających się (ang. protracted) i zapomnianych (ang. forgotten). Istotnym elementem pomocy humanitarnej będzie budowanie odporności (ang. resilience) na katastrofy.

Polska pomoc humanitarna będzie obejmowała działania mające charakter bilateralny i wielostronny, polegające na udzielaniu finansowej bądź rzeczowej pomocy humanitarnej (za pośrednictwem np. polskich organizacji pozarządowych, polskich placówek zagranicznych, wyspecjalizowanych służb państwowych czy organizacji wielostronnych).

Polska pomoc humanitarna będzie także obejmowała działania mające na celu budowanie pozycji Polski, jako znaczącego donatora międzynarodowej pomocy humanitarnej. Będzie to czynione przez partnerstwa z międzynarodowymi organizacjami humanitarnymi,

aktywność na forum UE, ONZ. Współpraca będzie podejmowana m.in. z Biurem Narodów Zjednoczonych ds. Koordynacji Działań Humanitarnych (UNOCHA), Wysokim Komisarzem Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców (UNHCR), Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża (ICRC).

W perspektywie 2016 – 2020 ważnym elementem polskiej pomocy humanitarnej będzie usprawnienie i przyjęcie systemowych rozwiązań dla mechanizmu koordynacji działań humanitarnych w ramach administracji centralnej z udziałem Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej, Ministerstwa Obrony Narodowej, Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, Ministerstwa Zdrowia oraz partnerów pozarządowych.

Formy pomocy humanitarnej:

- dobrowolne wpłaty do międzynarodowych organizacji humanitarnych;
- dobrowolne wpłaty w odpowiedzi na kryzysy humanitarne;
- projekty dwustronne realizowane za pośrednictwem polskich podmiotów;
- działania organów administracji publicznej.

VI. Edukacja globalna

Edukacja globalna, zgodnie z definicją przyjętą w Porozumieniu w sprawie wspierania rozwoju edukacji globalnej, to działania edukacyjne skierowane do polskiego społeczeństwa i nawiązujące do problemów i wyzwań rozwojowych na świecie. Jest to część kształcenia obywatelskiego i wychowania dotycząca budowania świadomości o istnieniu globalnych zjawisk i współzależności. Jej głównym celem jest przygotowanie odbiorców do stawiania czoła wyzwaniom dotyczącym całej ludzkości. Przez współzależności należy rozumieć wzajemne powiązania i przenikanie systemów kulturowych, środowiskowych, ekonomicznych, społecznych, politycznych i technologicznych.

Do aktualnych wyzwań globalnych zaliczyć można m.in.: zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa na świecie, poprawę jakości życia w krajach Globalnego Południa, ochronę praw człowieka, zapewnienie zrównoważonego rozwoju, budowanie partnerskich relacji gospodarczych i społecznych między krajami Globalnej Północy i Globalnego Południa. Szczególnie istotne w edukacji globalnej jest: tłumaczenie przyczyn i konsekwencji opisywanych zjawisk, przedstawianie perspektywy Globalnego Południa, rozumienie świata, jako złożonego i dynamicznie zmieniającego się systemu, kształtowanie krytycznego myślenia i wpływ na zmianę postaw, przełamywanie istniejących stereotypów i uprzedzeń, ukazywanie wpływu jednostki na globalne procesy i wpływu globalnych procesów na jednostkę.

Główne cele programu Edukacja globalna to:

- wzmocnienie obecności edukacji globalnej w programach edukacyjnych oraz nauczania edukacji globalnej na wszystkich szczeblach edukacji formalnej,
- zwiększenie świadomości szerokiej publiczności na temat problemów globalnych,
- poprawa przygotowania kadr dydaktycznych – zarówno w procesie kształcenia przyszłych nauczycieli, jak i w ramach doskonalenia zawodowego – do podejmowania nowych i trudnych zagadnień oraz do opracowania odpowiednich materiałów dydaktycznych,
- wzmocnienie organizacji w zakresie realizacji projektów edukacji globalnej,
- podnoszenie jakości edukacji globalnej oraz jakości materiałów wykorzystywanych w nauczaniu edukacji globalnej,
- wzmocnienie spójności między edukacją globalną realizowaną w Polsce i na świecie.

Działania z zakresu edukacji globalnej będą kierowane do szeroko rozumianej publiczności, dzieci, młodzieży i dorosłych w ramach systemu edukacji formalnej, nieformalnej i pozaformalnej.

VII. Wolontariat Polska Pomoc

Program „Wolontariat polska pomoc” wychodzi naprzeciw potrzebie przyczynienia się do eliminacji ubóstwa na świecie, do rozwoju gospodarczego i społecznego krajów partnerskich oraz do wzmocnienia potencjału społeczności, z którymi wolontariusz współdziała. Program ten wspiera ponadto polskie organizacje pozarządowe realizujące projekty rozwojowe z udziałem wolontariuszy oraz pozwala na bezpośrednie zaangażowanie się obywateli Polski w działania na rzecz mieszkańców krajów rozwijających się.

Poza dominującym rozwojowym charakterem projektów prowadzonych w ramach programu „Wolontariat polska pomoc”, istotny jest także ich edukacyjny aspekt. Program wpisuje się w założenia edukacji globalnej. Dzięki inicjatywom edukacyjnym organizowanym w Polsce, wolontariusze, bazując na zdobytych doświadczeniach międzykulturowych, przekazują społeczeństwu polskiemu wiedzę na temat zależności między krajami Globalnego Południa a krajami świadczącymi pomoc rozwojową. Działania te pomagają Polakom lepiej rozumieć wyzwania, przed którymi stoją kraje rozwijające się. Cele Programu Wolontariat są zgodne z nadrzędnymi celami polskiej współpracy rozwojowej, w tym przede wszystkim obejmują:

- wspomaganie rozwoju lokalnych społeczności w krajach partnerskich;
- przyczynienie się do realizacji polskich celów rozwojowych w wybranych krajach;
- wspieranie bezpośredniego zaangażowania Polaków w projekty rozwojowe obejmujące mieszkańców państw Globalnego Południa;
- propagowanie idei wolontariatu w polskim społeczeństwie;
- pobudzanie zainteresowania tematyką rozwoju na świecie i upowszechnianie w Polsce wiedzy na temat problemów krajów Globalnego Południa oraz polskiej współpracy rozwojowej.

Program Wolontariat polska pomoc oferuje dwie ścieżki współpracy na rzecz beneficjentów w krajach rozwijających się:

- wolontariat długoterminowy - trwający powyżej 3 miesięcy, adresowany do osób posiadających minimum wykształcenie średnie lub średnie zawodowe;
- wolontariat krótkoterminowy - trwający minimum 6 tygodni, adresowany do specjalistów posiadających wykształcenie kierunkowe i co najmniej 5-letnie doświadczenie w dziedzinie, której dotyczy projekt.

VIII. Partnerzy dwustronnej współpracy rozwojowej

Polska dwustronna współpraca rozwojowa finansowana z rezerwy celowej budżetu państwa przeznaczona na współpracę rozwojową i pozostającej w dyspozycji MSZ prowadzona jest przede wszystkim za pośrednictwem:

- organizacji pozarządowych, publicznych i niepublicznych szkół wyższych, instytutów badawczych, Polskiej Akademii Nauk i jej jednostek organizacyjnych,
- organów administracji publicznej,
- Fundacji Solidarności Międzynarodowej,
- podmiotów sektora prywatnego,
- polskich placówek zagranicznych w krajach rozwijających się w ramach systemu małych grantów.

1. Fundacja Solidarności Międzynarodowej

Fundacja Solidarności Międzynarodowej zajmuje szczególne miejsce w systemie polskiej współpracy rozwojowej. Działając na podstawie art. 10 ust. 3 ustawy o współpracy rozwojowej, minister właściwy ds. zagranicznych może zlecić Fundacji Solidarności Międzynarodowej realizację zadań w krajach, w których panują szczególne warunki polityczne.

Fundacji będą zlecane działania służące m.in. realizacji priorytetów tematycznych, tj. demokracja i prawa człowieka oraz dobre rządzenie. Działania te będą mogły być podjęte w krajach priorytetowych oraz innych krajach biorcach oficjalnej pomocy rozwojowej.

Na realizację zadań zleconych przez MSZ, Fundacja będzie otrzymywać dotację celową z części budżetowej, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zagranicznych. Dzięki tym środkom Fundacja realizować będzie zadania we współpracy z organizacjami pozarządowymi, a także będzie prowadzić działania własne. Realizując projekty polskiej współpracy rozwojowej, Fundacja będzie również wykorzystywać środki pochodzące z innych źródeł finansowania.

Fundacja będzie promować i wspierać rozwój demokracji i społeczeństwa obywatelskiego, zasad dobrego rządzenia oraz przestrzegania praw człowieka. Działania te będą mogły być podjęte w innych krajach niż priorytetowe wskazane w Programie, w tym z uwzględnieniem rekomendacji laureata Nagrody Solidarności im. Lecha Wałęsy.

IX. Współpraca z UE, ONZ, bankami rozwoju i OECD

Współpraca wielostronna, w ramach której realizowane są projekty i programy rozwojowe, stanowi przeważającą część (około 75%) Oficjalnej Pomocy Rozwojowej przekazywanej co roku przez Polskę na rzecz krajów rozwijających się. Głównym (około 90% wartości pomocy wielostronnej) kanałem przekazywania pomocy pozostaje Unia Europejska, za pośrednictwem składki do budżetu UE oraz przez wpłaty do Europejskiego Funduszu Rozwoju (EFR). Współpraca wielostronna realizowana jest ponadto za pośrednictwem organizacji międzynarodowych, tj. przede wszystkim instytucji Systemu Narodów Zjednoczonych, Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), Grupy Banku Światowego czy innych wielostronnych rozwojowych instytucji finansowych.

Współpraca wielostronna prowadzona jest przez szereg organów administracji rządowej i innych instytucji administracji centralnej, w tym m.in. Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Finansów, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Gospodarki, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowy Bank Polski.

Dzięki obecności na forach międzynarodowych, Polska współtworzy reguły funkcjonowania i kierunki podejmowanych działań w ramach międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju. Zyskuje także możliwość realizacji istotnych - z punktu widzenia polskiej polityki zagranicznej - celów rozwojowych za pośrednictwem wyspecjalizowanych instytucji współpracy wielostronnej.

1. Cele współpracy wielostronnej

Za pośrednictwem współpracy wielostronnej, w latach 2016-2020 Polska będzie współkształtować debatę międzynarodową, biorąc udział w pracach m.in. na forum UE, ONZ i wielostronnych finansowych instytucji rozwojowych. Współpraca wielostronna będzie wykorzystywana do realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju, w tym przede wszystkim w priorytetach tematycznych polskiej współpracy rozwojowej. Obecność na forum międzynarodowym wykorzystywana będzie również do promocji i realizacji politycznych i gospodarczych priorytetów Polski.

Zaangażowanie Polski w formy wielostronnej współpracy na rzecz rozwoju przyczyni się do:

- realizacji celów rozwojowych, szczególnie istotnych z punktu widzenia priorytetów polskiej polityki zagranicznej, w tym w szczególności zachowanie, jako istotnego elementu agendy rozwojowej, kwestii dobrego rządzenia i praw człowieka, nie tylko w charakterze celów rozwojowych, ale i narzędzi służących trwałości przeprowadzanych zmian;
- wsparcia realizacji przez wspólnotę międzynarodową Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDGs), służących przede wszystkim podniesieniu poziomu życia w krajach rozwijających

się, redukcji ubóstwa, eliminacji problemów krajów rozwijających się i ich społeczeństw, promowaniu oraz wspieraniu demokracji i społeczeństwa obywatelskiego, zasad dobrego rządzenia i przestrzegania praw człowieka;

- promowania Polski, jako odpowiedzialnego i wiarygodnego partnera we współpracy wielostronnej.

Cele te Polska będzie realizować przez:

- aktywne zaangażowanie w prace Unii Europejskiej, w tym dbanie o zachowanie spójności polityk wspólnotowych z agendą rozwojową;
- współkształtowanie debaty międzynarodowej w ramach ONZ;
- udział w pracach prowadzonych przez Grupę Banku Światowego i Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju;
- aktywność na forum Komitetu Pomocy Rozwojowej OECD, w tym w pracach nad zmianą definicji oficjalnej pomocy rozwojowej;
- dążenie do zwiększenia liczby Polaków zatrudnionych w międzynarodowych instytucjach rozwojowych;
- starania o zwiększenie udziału polskiego sektora prywatnego we współpracy rozwojowej oraz zwiększenie udziału polskich podmiotów publicznych, prywatnych i pozarządowych we wdrażaniu projektów instytucji wielostronnych.

2. Unia Europejska

Działania polskiej współpracy rozwojowej będą komplementarne z pomocą rozwojową udzielaną za pośrednictwem Unii Europejskiej. Unijna współpraca rozwojowa jest brana pod uwagę podczas realizacji programu polska pomoc, zarówno na etapie programowania jak i implementacji projektów i innych inicjatyw. Polska bierze również udział we wspólnym programowaniu UE.

Polska będzie wspierać realizację Europejskiej Polityki Sąsiedztwa (ang. European Neighbourhood Policy, ENP). Priorytet działań na forum UE stanowić będzie wsparcie realizacji zobowiązań wynikających z umów stowarzyszeniowych podpisanych przez kraje, które dążą do zacieśniania stosunków z UE. Zwracana będzie szczególna uwaga na wzmacnianie relacji dwustronnych z krajami partnerskimi objętymi instrumentem finansowym polityki sąsiedztwa (European Neighbourhood Instrument - ENI), w tym promocję demokracji, praw człowieka, dobrego rządzenia i zrównoważonego rozwoju. Wspierane będą reformy i zbliżanie do standardów Unii Europejskiej państw objętych Instrumentem Pomocy Przedakcesyjnej (ang. Instrument for Pre-Accession Assistance, IPA).

Polska będzie również włączać się w projekty pomocowe realizowane w ramach programów współpracy bliźniaczej (ang. twinning) i TAIEX, dzieląc się swoimi doświadczeniami z zakresu transformacji systemowej i wspierania procesów demokratyzacyjnych.

Istotnym zadaniem dla unijnej dyplomacji w latach 2016-2020 będzie wypracowanie porozumienia dotyczącego kształtu przyszłych relacji Unii Europejskiej i jej państw członkowskich z krajami Afryki, Karaibów i Pacyfiku, w związku z zakończeniem obowiązywania w 2020 r. Umowy o partnerstwie AKP-UE¹⁰ (tzw. Umowy z Kotonu). Polska weźmie aktywny udział w tej debacie w oparciu o wypracowane wspólnie priorytety współpracy politycznej, gospodarczej i rozwojowej z państwami objętymi Umową z Kotonu.

Zgodnie z Umową o partnerstwie AKP-UE oraz w sprawie udzielania pomocy finansowej dla krajów i terytoriów zamorskich (tzw. KTZ), wnoszony będzie wkład do Europejskiego Funduszu Rozwoju (EFR) w ramach jego 11. edycji obejmującej lata 2014-2020. Środki EFR, zgodnie z zapisami Umowy Wewnętrznej¹¹, przeznaczone będą na finansowanie trwałego rozwoju, likwidacji ubóstwa oraz stopniowej integracji krajów AKP z gospodarką światową, implementację programów wspierających współpracę i integrację regionalną oraz międzyregionalną państw AKP, jak również programów terytorialnych i regionalnych KTZ. W ramach 11. edycji EFR, Polska wpłaci do 2020 roku ponad 612 milionów euro (wg klucza partycypacji 2% zasobów 11. EFR).

W latach 2016-2020 Polska będzie angażować się ponadto w realizację programów geograficznych i tematycznych Instrumentu Współpracy na rzecz Rozwoju (ang. Development Cooperation Instrument, DCI).

We współpracy z Delegaturami Unii Europejskiej oraz na forum Komitetów Instrumentu Finansowania Polityki Sąsiedztwa, Europejskiego Funduszu Rozwoju i Współpracy na rzecz Rozwoju, Polska będzie brała aktywny udział w tworzeniu dokumentów dot. programowego wsparcia krajów lub regionów partnerskich i programów tematycznych.

3. System Narodów Zjednoczonych

Polska, jako członek Organizacji Narodów Zjednoczonych, realizuje cele i zasady zapisane w Karcie Narodów Zjednoczonych. Przedstawiciele RP aktywnie uczestniczą w pracach ONZ, kładąc szczególny nacisk na działania w zakresie eliminacji ubóstwa na świecie, promocji praw człowieka, zasad dobrego rządzenia i demokracji, wspierania trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego krajów rozwijających się i ich społeczeństw, podejmowania działań w sferze ochrony środowiska naturalnego.

Aktywny udział Polski na forum ONZ w debacie nt. globalnej agendy współpracy rozwojowej po roku 2015 ukierunkowany jest na promocję wspierania dobrego rządzenia oraz praw

¹⁰ Umowa o partnerstwie między członkami grupy państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku z jednej strony a Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi z drugiej strony, podpisaną w Kotonu dnia 23 czerwca 2000 r.

¹¹ Umowa wewnętrzna między przedstawicielami rządów państw członkowskich Unii Europejskiej, zebranych w Radzie, w sprawie finansowania pomocy unijnej na podstawie wieloletnich ram finansowych na lata 2014–2020 zgodnie z umową o partnerstwie AKP–UE oraz w sprawie przydzielania pomocy finansowej dla krajów i terytoriów zamorskich, do których stosuje się część czwartą Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (data wejścia w życie 1 marca 2015 r.)

człowieka. Znaczenie tego elementu zostało potwierdzone przez włączenie go, jako odrębnego punktu (cel nr 16), do Zrównoważonych Celów Rozwojowych. Polska będzie wspierała wdrażanie tego aspektu współpracy rozwojowej przez ukierunkowanie wpłat do organizacji i funduszy systemu NZ realizujących odpowiednie programy. Dodatkowo przedstawiciele Polski będą promować realizację celu 16 przez zaangażowanie w pracach merytorycznych organów decyzyjnych instytucji systemu NZ.

Polska będzie kontynuować współpracę z kluczowymi agendami oraz kierować dodatkowe wpłaty dobrowolne na rzecz tych, których działalność odpowiada celom polskiej polityki zagranicznej i rozwojowej. Polska będzie współpracować m.in. z Organizacją Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO), Funduszem Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (UNICEF), Międzynarodową Organizacją Pracy (ILO), Światową Organizacją Zdrowia (WHO), Organizacją Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego (UNIDO), Organizacją Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), Programem Środowiskowym Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNEP), Wysokim Komisarzem Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców (UNHCR) i Światowym Programem Żywnościowym (WFP).

Podstawowe przesłanki podejmowania decyzji o dobrowolnych wpłatach wielostronnych to efektywność i komplementarność wobec współpracy dwustronnej:

- wpłaty będą miały charakter uzupełniający względem dwustronnych przedsięwzięć;
- wpłaty będą miały charakter subsydiarny - będą służyć celom, które nie będą mogły być realizowane w ramach dwustronnej współpracy rozwojowej;
- wpłaty przekazywane przez Polskę będą przede wszystkim kierowane do tych funduszy i programów wielostronnych, które są spójne z celami polityki zagranicznej RP oraz priorytetami geograficznymi i tematycznymi programu polskiej współpracy rozwojowej;
- zredukowana zostanie liczba wspieranych funduszy/programów, co pozwoli na zwiększenie jednostkowych kwot wsparcia tych funduszy i programów, które realizują zadania szczególnie ważne z punktu widzenia priorytetów polskiej pomocy rozwojowej i celów polityki zagranicznej RP.

4. Banki rozwoju

Jednym z istotnych wymiarów polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem instytucji wielostronnych w latach 2016-2020 będzie kontynuowanie zaangażowania w działalność banków rozwoju. W latach 2016-2020 Polska skoncentruje swoją działalność w ww. instytucjach na współpracy z Grupą Banku Światowego (GBŚ), Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju (EBOR) oraz Europejskim Bankiem Inwestycyjnym (EBI). W dalszym ciągu korzystając ze wsparcia finansowego i technicznego tych instytucji, Polska, w miarę swoich możliwości finansowych, będzie jednocześnie starała się zwiększać swoje zaangażowanie w finansowanie projektów, inicjatyw i programów rozwojowych realizowanych przez GBŚ i EBOR na rzecz innych państw. Będzie także aktywnie

uczestniczyć w pracach Komitetu Instrumentu Inwestycyjnego EBI opiniującego projekty realizowane przez Bank w krajach AKP (Afryki, Karaibów i Pacyfiku). Zaangażowanie to w szczególności będzie koncentrować się na krajach priorytetowych polskiej współpracy rozwojowej. Zwiększanie udziału w realizacji wielostronnej pomocy rozwojowej za pośrednictwem GBS i EBOR stworzy możliwość podniesienia poziomu rozwoju ww. krajów, jak również będzie ważnym narzędziem realizacji przez Polskę swoich celów politycznych i gospodarczych. Pomoc wielostronna udzielana za pośrednictwem ww. instytucji będzie także wzmacniała nasze bilateralne działania pomocowe.

Za efektywną formę alokacji środków rozwojowych należy uznać wielostronne fundusze powiernicze administrowane przez te banki. Zaangażowanie Polski w Fundusz Powierniczy Wsparcia Technicznego Partnerstwa Wschodniego (w EBI) oraz zarządzane przez EBOR (Fundusz Podnoszenia Efektywności Energetycznej w Europie Wschodniej, Fundusz Sarkofagu w Czarnobylu oraz Fundusz Stabilizacji i Zrównoważonego Rozwoju Ukrainy), jako instrumentów skutecznie wspierających priorytety geograficzne i tematyczne programu współpracy rozwojowej będzie kontynuowane i - w przypadku pojawienia się nowych wartościowych inicjatyw - uzupełniane nowymi wpłatami.

Uczestnicząc w pracach GBS, EBOR oraz EBI Polska będzie dążyć do zapewnienia jak największej spójności kierunków działania tych instytucji z celami i priorytetami polskiej współpracy rozwojowej. Polska będzie starała się osiągnąć ten cel m.in. przez dalsze zwiększanie aktywności i zacieśnianie współpracy w grupach wyborczych (konstytuantach) w GBS, EBOR, EBI oraz usprawnienie systemu wymiany informacji i opracowywania stanowisk prezentowanych na forum ww. instytucji. Podejmowane będą ponadto działania w dwóch ważnych obszarach: (i) umożliwienie krajowym podmiotom gospodarczym jak najszerzego udziału (jako dostawców/kontrahentów) w realizowanych przez GBS, EBOR i EBI projektach pomocowych oraz (ii) dążenie do systematycznego zwiększania liczby polskich pracowników zatrudnionych w tych instytucjach. Zaangażowanie finansowe we współpracę wielostronną, stanowić będzie ponadto wizerunkowe wzmocnienie Polski, jako dawcy pomocy rozwojowej.

5. Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju

Polska będzie współpracować z Organizacją Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) głównie przez aktywną współpracę z Komitetem Pomocy Rozwojowej (DAC OECD). Komitet jest organem OECD, którego zadaniem jest wypracowywanie standardów udzielania pomocy krajom rozwijającym się oraz zwiększanie efektywności tej pomocy. Komitet służy jako forum dialogu nt. współpracy rozwojowej, umożliwiając wykorzystywanie doświadczeń partnerów i wspomagając formułowanie programów współpracy rozwojowej. Polska, jako członek DAC OECD, od 2013 r. uczestniczy w pracach Komitetu. W latach 2016-2020 Polska będzie aktywnie brać udział w pracach nad reformą definicji oficjalnej pomocy rozwojowej i modernizacją systemu statystycznego, przez który DAC zbiera dane o wielkości pomocy przekazywanej przez państwa rozwinięte na rzecz rozwoju. Będzie się również przyczyniać

do stworzenia nowego instrumentu mierzącego przepływy finansowe o charakterze rozwojowym (któremu nadano roboczą nazwę *Total Official Support for Sustainable Development* - TOSD). Polska będzie się także angażować w prace organów pomocniczych DAC OECD.

Komitet Pomocy Rozwojowej przeprowadza ocenę (w formule ocen wzajemnych, ang. Peer review) krajowych programów pomocowych poszczególnych państw członkowskich. Polska będzie poddana takiej ocenie w 2016 r. Wyniki przeprowadzonego przez DAC OECD przeglądu posłużą do przygotowania rekomendacji zmian w polskim systemie współpracy rozwojowej i dalszej profesjonalizacji programu polskiej pomocy.

X. Współpraca z sektorem prywatnym

W świecie globalnych współzależności i powiązań handlowo-finansowych, sektor prywatny odgrywa coraz większą rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym państw rozwijających się. W tym kontekście sektor prywatny jest ważnym partnerem w działaniach na rzecz zrównoważonego rozwoju i redukcji biedy na świecie. Biznes prywatny, działający w sprzyjającym otoczeniu, stanowi istotną siłę napędową rozwoju gospodarczego i wzrostu inwestycji. Tworzone przez prywatnych przedsiębiorców miejsca pracy, nowe inwestycje, innowacje, postęp technologiczny i dochody bezpośrednio przyczyniają się do redukcji ubóstwa w krajach rozwijających się. Bez pełnej mobilizacji i efektywnego wykorzystania krajowych zasobów (ludzkich, kapitału, naturalnych), uzyskanie zrównoważonego rozwoju w dłuższym okresie będzie niemożliwe.

Dostrzegając potencjalne możliwości zaangażowania prywatnych przedsiębiorców w działania na rzecz rozwoju, polska współpraca rozwojowa będzie wspierać sektor prywatny w krajach rozwijających się. Głównymi partnerami będą lokalne mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa. Wsparcie koncentrować się będzie na aktywizacji zawodowej pracowników, promowaniu przedsiębiorczości oraz poprawy produktywności i konkurencyjności podmiotów w sektorach o największym potencjale wzrostu. Udział polskich przedsiębiorstw w międzynarodowej współpracy rozwojowej, m.in. zaangażowanie w realizację społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR), może stanowić wkład w polskie działania na rzecz rozwoju. Równie istotne będzie mobilizowanie polskiego sektora prywatnego do angażowania się we współpracę z sektorem prywatnym w krajach rozwijających się przez inwestycje, transfer wiedzy i technologii, rozwój handlu oraz nawiązanie współpracy na zasadzie B2B (ang. Business-to-Business).

XI. Ewaluacja i monitoring

Wprowadzaniu najlepszych rozwiązań w obszarze polityki rozwojowej powinna towarzyszyć pogłębiona refleksja nad prowadzonymi i projektowanymi działaniami. Instrumentem takiej analizy, a jednocześnie katalizatorem pozytywnych zmian w procesie zarządzania współpracą rozwojową jest ewaluacja.

Realizując działania ewaluacyjne, Ministerstwo Spraw Zagranicznych kieruje się zasadami oraz standardami ewaluacji wypracowanymi przede wszystkim przez OECD i UE¹². Ewaluacja będzie również uwzględniała zasady z Pusan¹³ (własność, koncentracja na rezultatach, przejrzystość, odpowiedzialność, inkluzyjne partnerstwa).

Główne cele ewaluacji polskiej współpracy rozwojowej to:

- ocena skuteczności realizacji celów określonych w Programie;
- wzmocnienie polityki rozwojowej;
- wsparcie procesu podejmowania decyzji w kontekście programowania, w tym dotyczących kontynuacji finansowania programów/projektów;
- dostarczenie informacji o rezultatach działań rozwojowych decydentom, organizacjom partnerskim oraz szerokiemu gronu odbiorców.

Ewaluacja będzie prowadzona w dwóch trybach:

- po zakończeniu programów/projektów (ex-post)

Ewaluacja ex post będzie koncentrowała się na zakończonych rocznych lub modułowych zadaniach, głównie programach, projektach lub grupach projektów. Uwzględniając zaangażowane fundusze, skupi się przede wszystkim na priorytetach polskiej współpracy rozwojowej.

- śród okresowo (mid-term)

Ewaluacja mid-term będzie dotyczyć Wieloletniego programu współpracy rozwojowej na lata 2016-2020 po ok. 3 latach realizacji. Wnioski zostaną wykorzystane do wprowadzenia niezbędnych modyfikacji do obowiązującego dokumentu oraz do konceptualizacji następnego.

Na podstawie Programu przygotowane będą roczne plany ewaluacji przedstawiające sposób organizacji procesu oceny oraz główne przewidywane działania. Analizy mogą być prowadzone zarówno zagranicą, jak i na terenie kraju. Będą uwzględniały następujące kryteria: trafność (ang. relevance), efektywność (ang. efficiency), skuteczność (ang. effectiveness), oddziaływanie/wpływ (ang. impact), trwałość efektów

¹² Ewaluacja polskiej współpracy rozwojowej prowadzona jest w oparciu o DAC Quality Standards for Development Evaluation (2010) i DAC Principles for Evaluation of Development Assistance (1991) oraz zgodnie z wytycznymi Unii Europejskiej, w tym Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych i Komisji Europejskiej.

¹³ IV Forum Wysokiego Szczebla na rzecz Efektywności Współpracy Rozwojowej w Pusan, listopad 2011 r.

(ang. sustainability). Realizacja badań ewaluacyjnych zostanie powierzona niezależnym podmiotom zewnętrznym.

Monitoring będzie przeprowadzany w celu określenia prawidłowości realizacji projektów i inicjatyw, przede wszystkim pod kątem spełnienia zakładanych celów i osiągnięcia rezultatów. Monitoring będzie się także odnosił do określenia zgodności realizacji projektów i inicjatyw z założeniami i celami wynikającymi z rocznych planów i Wieloletniego programu.

XII. Działania informacyjne i promocyjne

Działania informacyjne i promocyjne dotyczące realizacji polskiej współpracy rozwojowej obejmą inicjatywy skierowane do szerokiej publiczności oraz wybranych grup odbiorców. Wśród działań informacyjnych planuje się działalność wydawniczą, rozbudowę strony internetowej, wykorzystanie kanałów i serwisów społecznościowych oraz współpracę z mediami, w tym przygotowanie audycji radiowych i reportaży telewizyjnych. Przewidywana jest ponadto organizacja konkursów fotograficznych o tematyce rozwojowej, wystawy zdjęć dokumentujących realizację projektów finansowanych z polskiej pomocy oraz organizacja stoisk informacyjnych podczas imprez masowych.

XIII. Ramy finansowe na lata 2016-2020

W 2005 r. Polska przyjęła na siebie zobowiązanie polityczne dążenia do osiągnięcia poziomu 0,33% ODA/DNB do roku 2015. Zobowiązanie to nie zostało zrealizowane. Mimo to, Polska jest zdeterminowana do stopniowego zwiększania wolumenu pomocy rozwojowej.

[Placeholder na postanowienia z konferencji w Addis Abebie]

XIV. Zasady współpracy rozwojowej

1. Efektywność na rzecz współpracy rozwojowej

Polska realizując pomoc rozwojową respektuje zasadę efektywności na rzecz współpracy rozwojowej.

Na forum międzynarodowym, Polska uczestniczy w pracach Globalnego Partnerstwa na rzecz Efektywności Współpracy Rozwojowej. Forum stanowi główną platformę międzynarodowego dialogu na temat efektywności współpracy rozwojowej oraz realizacji postanowień IV Forum ds. Efektywności Pomocy (Pusan w 2011 r.). Prace te wpisują się również w działania prowadzone przez państwa członkowskie oraz instytucje UE.

Na poziomie krajowym kontynuowane będą działania służące wypełnianiu przez Polskę postanowień z IV Forum ds. Efektywności Pomocy, w tym w szczególności w zakresie zwiększenia przejrzystości polskiej współpracy rozwojowej, redukcji fragmentacji pomocy oraz uwzględnienia własności priorytetów krajów partnerskich.

- Przejrzystość współpracy rozwojowej

Zgodnie z postanowieniami Globalnego Partnerstwa na stronie poświęconej polskiej pomocy rozwijane będzie dedykowane narzędzie umożliwiające przeglądanie informacji o projektach polskiej współpracy rozwojowej.

W trakcie obowiązywania programu rozbudowana zostanie także baza danych statystycznych nt. oficjalnej pomocy rozwojowej świadczonej przez Polskę. Narzędzie to zostało przygotowane na zlecenie Komisji Europejskiej (DG DEVCO) i we współpracy z zainteresowanymi państwami członkowskimi UE a jego celem jest usprawnienie procesu zbierania danych o polskiej oficjalnej pomocy rozwojowej na potrzeby Komitetu Pomocy Rozwojowej OECD. W przyszłości, po dostosowaniu do specyfiki polskiej, baza danych zostanie upubliczniona i pozwoli na zwiększenie dostępności informacji o całości polskiej współpracy rozwojowej.

- Redukcja fragmentacji pomocy rozwojowej

UE i jej Państwa Członkowskie podjęły działania na rzecz zwiększenia efektywności udzielanej pomocy przez redukcję fragmentacji. Jednym ze sposobów jest wdrażanie wspólnego programowania współpracy rozwojowej UE. Polska jest częścią tego procesu, uczestnicząc w unijnym wspólnym programowaniu w Etiopii. Polska jest zainteresowana uczestnictwem w procesie wspólnego programowania również w innych krajach priorytetowych polskiej pomocy, w zależności od postępu wdrażania procesu w tych krajach.

Przy programowaniu polskiej współpracy rozwojowej na lata 2016 – 2020 uwzględnione zostały kwestie związane z uczestnictwem Polski w procesie wspólnego programowania UE w Etiopii. Przede wszystkim uwzględniono wspólną analizę sytuacji i potrzeb kraju biorcy pomocy, podział pracy wśród donatorów uczestniczących we wspólnym programowaniu oraz synchronizację cykli programowania.

- Uwzględnienie własności priorytetów krajów partnerskich

Podczas opracowywania Wieloletniego programu polskiej współpracy rozwojowej na lata 2016 – 2020 zostały wzięte pod uwagę strategie narodowe krajów partnerskich i ich priorytety rozwojowe. Zgodnie z zasadą inkluzyjności, w realizacji projektów ze środków polskiej współpracy rozwojowej będą mogły uczestniczyć podmioty z krajów partnerskich, jako pełnoprawni partnerzy polskich wnioskodawców.

2. Spójność polityki na rzecz rozwoju

Spójność polityki na rzecz rozwoju ujęta została w dokumentach OECD (m.in. w Strategii Rozwoju z 2012 r.) a także posiada podstawy traktatowe (art. 208 Traktatu z Lizbony). Celem Spójności polityki na rzecz rozwoju (*ang. Policy Coherence for Development, PCD*) jest opracowanie i realizacja polityk przez państwa w taki sposób, aby uniknąć działań, które negatywnie wpływają na rozwój globalny oraz możliwości rozwoju innych państw. Jednocześnie państwa powinny dążyć do pogodzenia celów polityk krajowych z celami zrównoważonego rozwoju.

Za elementy kluczowe przy realizacji Spójności polityki na rzecz rozwoju uznaje się:

- zapewnienie zgodności z globalnymi celami zrównoważonego rozwoju (SDGs),
- wspieranie realizacji SDGs w trakcie międzynarodowych negocjacji na forach międzynarodowych,
- wprowadzenie kryteriów/elementów zrównoważonego rozwoju do publicznych polityk,
- wprowadzenie zmian w politykach krajowych, które przyczynią się do globalnego rozwoju.

Ministerstwa będą odpowiedzialne za koordynację Spójności polityki na rzecz rozwoju w ramach swoich kompetencji oraz za zapewnienie, iż realizowane polityki sektorowe są zgodne z SDGs i przyczyniają się do wsparcia globalnego rozwoju.

Ocena wpływu polityk krajowych na możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego państw priorytetowych, z punktu widzenia polskiej współpracy rozwojowej będzie przeprowadzana w systemie oceny wpływu i konsultacji publicznych w ramach rządowego procesu legislacyjnego.

Dodatkowo, w zakresie Spójności polityk na rzecz rozwoju, określony został obszar priorytetowy dla działań w ramach PCD na forum krajowym i międzynarodowym. Polska dążyć będzie do wsparcia działań na rzecz systemu walki z nielegalnymi przepływami finansowymi w takich dziedzinach tematycznych jak: walka z unikaniem opodatkowania oraz walka z praniem pieniędzy. Dla obszaru priorytetowego w ramach PCD opracowywane będą – przez Ministerstwo Finansów, wiodące w ww. obszarze - roczne plany działań, przygotowywane w konsultacji z ministerstwami oraz organami administracji centralnej, których kompetencje mają związek z obszarem priorytetowym oraz we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych.

Zgodnie z obowiązującymi zasadami Polska będzie przekazywać do OECD oraz KE raport z działań ministerstw podejmowanych w celu zapewnienia Spójności polityk na rzecz rozwoju w zakresie ich kompetencji oraz dodatkowo raport z realizacji rocznych planów działań określonych dla obszaru priorytetowego.

Raport zawierający wyżej wymienione informacje będzie również prezentowany, jako informacja na forum Rady Programowej Współpracy Rozwojowej.

3. Pozostałe zasady

Polska współpraca rozwojowa kieruje się ponadto następującymi zasadami:

- niedyskryminacji – poszanowania i przestrzegania praw człowieka, uwzględnienia równości szans w tym m.in. ze względu na płeć, pochodzenie etniczne, wiek, wyznanie, niepełnosprawność;
- partycypacji – zagwarantowanie aktywnej i wolnej partycypacji interesariuszy współpracy rozwojowej w procesie powstawania i funkcjonowania współpracy rozwojowej;
- upodmiotowienia – polska współpraca rozwojowa nie opiera się na dobroczynności, ale gwarantuje partnerom w krajach rozwijających się możliwość decydowania o kierunku zmian, który chcą podjąć;
- dbałości o środowisko naturalne i zrównoważone użytkowanie zasobami naturalnymi.

XV. Formy współpracy rozwojowej

W ramach współpracy dwustronnej finansowane są działania skierowane bezpośrednio do państw partnerskich. W ramach współpracy wielostronnej pomoc świadczona jest za pośrednictwem wyspecjalizowanych organizacji i instytucji międzynarodowych. Istnieje ponadto możliwość nawiązania współpracy trójstronnej z donatorami współpracy rozwojowej w celu realizacji wspólnej oferty wsparcia na rzecz konkretnego kraju priorytetowego.

Współpraca rozwojowa w wymiarze dwustronnym może być prowadzona m.in. w ramach następujących form:

- finansowanie zadań powierzonych podmiotom uczestniczącym w realizowaniu współpracy rozwojowej;
- udzielanie kredytów i pożyczek;
- redukcja oraz konwersja zadłużenia państwa rozwijającego się;
- współfinansowanie lub udzielanie wsparcia technicznego przy wdrażaniu działań finansowych w szczególności z budżetów innych państw, Unii Europejskiej lub innych organizacji międzynarodowych;
- wpłaty do międzynarodowych organizacji, instytucji, programów i funduszy;
- stypendia,
- zadania realizowane za pośrednictwem Fundacji Solidarności Międzynarodowej,
- system małych grantów udzielanych przez polskie placówki zagraniczne,
- trójstronna współpraca rozwojowa.

W ramach Wieloletniego programu współpracy rozwojowej na lata 2016-2020 podjęte zostaną działania zmierzające do budowania potencjału organizacji pozarządowych, a także organizowane będą szkolenia i doradztwo dla podmiotów uczestniczących w realizowaniu współpracy rozwojowej

Współpraca rozwojowa w wymiarze wielostronnym prowadzona jest m.in. w ramach następujących instrumentów:

- składek do budżetu ogólnego Unii Europejskiej;
- składek na rzecz Europejskiego Funduszu Rozwoju (European Development Fund);
- dobrowolnych wpłat i składek na rzecz wyspecjalizowanych organizacji, programów i funduszy w ramach międzynarodowej współpracy rozwojowej.